

NR 2 | 2022

AKTUELLT MAGASIN OM BIBLIOTEKSFRÅGOR
FRÅN VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN

noll27

TEMA

Kulturtidskrifter

Profilen: Hon är spindeln i nätet
Utmanande jobb med kulturtidskrifter
Unga fördjupar sig i kulturtidskrifter

Innehåll nr 2 2022

- 3** **Tänkvärda meddelanden**
Gunilla Kindstrand om kulturtidskriftens status
- 4** **Nätverkstan arbetar för landets kulturtidskrifter**
En plattform i Sverige
- 6** **Stödet till kulturtidskrifter ska stimulera till mångfald**
Statens kulturråd om produktionsstöd och referensarbete
- 8** **Digitala tidskrifter – en ekonomisk transaktion**
Om digitaliseringen på KB
- 9** **Förändrat tidskriftslandskap i Norge**
Attraktiva subventioner lockar inte
- 10** **Sveriges Kulturtidskrifter vill visa på rikt utbud**
Förening vill främja kulturtidskriftens position
- 12** **Region ger utsatta redaktioner en fristad**
Västra Götalandsregionen inför tidskriftsresidens
- 14** **Utmanande att jobba med kulturtidskrifter**
Biblioteket i Varberg jobbar med tidskrifter på flera sätt
- 16** **Bibliotek med fokus på konstnärliga ämnen**
Smalt utbud av kulturtidskrifter på Kulturbiblioteket i Stockholm
- 17** **Sommarkollo vill få unga att reflektera**
Kollo visar möjligheter med kulturtidskrifter
- 18** **Unga fördjupar sig i kulturtidskrifter**
Projektet Read/Write inspirerar
- 20** **KB har en tidskrift för alla**
Noll27 besöker tidskriftssamlingen på KB
- 24** **Aiolos vill hålla hög nivå**
Förra årets bästa kulturtidskrift
- 26** **Tungviktare för alla lyrikvänner**
Lyrikvännen är Sveriges äldsta poesikulturtidskrift
- 28** **En tidning full av skrivtips**
Tidningen Skriva har inspirerat många debutanter
- 30** **Ponton är en plattform för ungas texter och bilder**
Uppmuntrar unga att leka med formen
- 32** **Kulturtidskrift på punktskrift**
Hela Horisont på punkt
- 33** **Utvecklande tidskriftsklubb**
Metod för kompetensutveckling på bibliotek
- 34** **Spindeln i nätet**
Birgitta Wallin, VD och vaktmästare på Karavan
- 39** **Om jag hade ett bibliotek**
Khaled Alesmael om ett bibliotek där alla berättelser får plats

noll27

Biblioteksmagasin noll27 ges ut av Västra Götalandsregionen och Förvaltningen för kulturutveckling. Noll27 ska främja biblioteksutveckling genom att ge kunskap, inspirera, problematisera samt skapa dialog och debatt kring bibliotek och aktuella biblioteksfrågor. Namnet noll27 har en länk till klassifikationssystemet Dewey där koden 0.27 är koden för allmänna bibliotek, arkiv och informationscentrum.

KONTAKT

noll27

Förvaltningen för kulturutveckling
Västra Götalandsregionen
Tel växel: 031-333 51 00
redaktionen@noll27.se
noll27.se

ANSVARIG UTGIVARE

Helén Andersson

REDAKTION

Helén Andersson, redaktör
Evelina Westergren, journalist

REDAKTIONSRÅD

Nätverkstan Kulturtidskrifter: Maria Felle och Helena Persson. Eva Fred, Förvaltningen för kulturutveckling.

ART DIRECTOR/GRAFISK FORM

Gabriella Kalmar

OMSLAGSFOTO

Birgitta Wallin
Foto: Helén Andersson

TRYCK

Danagård Litho
Issn-Nummer 2002-4649

PRENUMERATION

Vill du prenumerera på noll27?
Skicka ett mejl med din adress
till: prenumeration@noll27.se
Det är givetvis kostnadsfritt.

»Tänkvärda meddelanden«

Så hette den första svenska tidskriften. Den kom ut för 340 år sedan.

Som ingen annan publiceringsform har tidskriften brytt sig om just det som är värt att betänka och som leder till diskussion och idébildning. Just därför är det helt logiskt att det första statliga kulturtidskriftsstödet inrättades i mitten av 1960-talet, i idéernas, protesternas och rörelsernas eget decennium.

Sedan dess har det funnits ett mestadels brett politiskt samförstånd om att kulturtidskrifterna spelar en vital roll för kulturens och demokratins ekosystem. Utmaningen är densamma då som nu: Hur ska en tidskrift på bästa vis hitta till sina läsare? Hur ska den överleva på en marknad där konkurrensen om läsarens uppmärksamhet blir hårdare för varje dag? Förslag och insatser har kommit och gått, och i flera har biblioteken varit inblandade.

Kulturutredningen 2009 hade ambitionen att sätta kulturtidskrifterna i ett nyttsammanhang. Utredningens utgångspunkt var »masskommunikationen är på väg att övergå i en diversifiering med ett allt mera specialdesignat utbud för olika konsumentgrupper i det internetbaserade utbudets hela oöverskådliga mängd. Inget medium kan längre räkna med en fast och stor publik som anpassar sin smak efter ett begränsat utbud. Därmed möter vi inom medieområdet samma grundläggande tendens till individualisering som vi har haft för ögonen när vi diskuterat den allmänna kulturpolitiken.«

I utredningen satt uppenbarligen goda siare. I dag lever kulturtidskrifterna, liksom vi alla, i uppspjälkade offentligheter. Det var också den omedelbara insikten när jag häromåret fick i uppdrag av Föreningen för Sveriges Kulturtidskrifter att intervjua en rad redaktörer, bibliotekari-

er och andra intressenter om deras syn på kulturtidskrifternas framtid. Så gott som varje titel visade sig ha ett hjärta som slog i takt med den egna kretsens. »Det är den egna identiteten som är det viktigaste« slog en av de intervjuade fast. »Vi som läser kulturtidskrifter är nördar«, understök en annan. »Vi är intresserade av vårt specifika ämne, inte av kulturtidskrifter i allmänhet«. Flera använde ordet »community« istället för »läsekrets«.

Framtidens oförutsägbarhet höll mer än en redaktör vaken om nätterna. Medievanorna har på kort tid förändrats drastiskt. I dag föds allt tryck digitalt vilket öppnar helt nya, många oprövade vägar, för kommunikation.

»Att sitta på en plats och skicka ut sin information per post...nej, – så fungerar inte offentligheten idag. Kulturtidskriften måste definiera om sin roll. Här finns ett stort tankearbete att göra«, sa en av informanterna.

Det där tankearbetet skulle förtjäna större uppslutning. Några konkreta kulturpolitiska förslag som syftar till att på allvar underlätta för tidskriftsmakarna att möta de nya villkoren har inte lagts, men den nya mediestädsutredningen har insett problematiken. Utredningen, som offentliggörs sommaren 2022, fokuserar på nyhetsmedia, men utredaren Mats Svegfors har i diskussionen kring arbetet adresserat såväl tidskrifter som kulturtidskrifter och önskat sig mer forskning och en utredning om ett eventuellt nytt stödsystem till dem. Det är en viktig markering som har med samhällsförståelse, demokrati och det svenska språkets villkor att göra. I dag tar tidskrifterna stort ansvar för fördjupning, kritiskt tänkande, reflektion. En genre som tidigare var självklar på dagstidningarnas kultursidor, tas nu om hand framför allt

på tidskriftsredaktionerna. Det är här som det nödvändiga motståndet mot det accelererande flödet bjuds.

Förhoppningsvis kommer den anslagsgivande myndigheten, det vill säga Statens kulturråd, att på eget initiativ ta ett grepp om de nya publicistiska villkoren. Produktionsstödet till kulturtidskrifterna formuleras idag ungefär likadant idag som för 50 år nu. Eftersom majoriteten av titlarna är tungt beroende av det offentliga bidraget och har varit så länge, är incitamentet att utmana gränserna och tänka nytt mycket litet. Hellre ett säkert kort än inget alls.

Stödet till kulturtidskrifterna liknar en alltför väl använd stödstrumpa. Den ger ingen fördelad stadga längre. I stället klämmer den åt så hårt här och var att den riskerar att stänga av själva syretillförseln.

Gunilla Kindstrand

Har arbetat som journalist sedan slutet av 1970-talet. Hon har i perioder varit tidskriftsredaktör. Satt under en period ordförande i kulturrådets referensgrupp för kulturtidskrifter.

BILD: LARS NYLANDER

NÄTVERKSTAN arbetar för landets KULTURTIDSKRIFTER

Nätverkstan Kulturtidskrifter fungerar som en plattform för Sveriges alla kulturtidskrifter. Förutom prenumerationstjänster arbetar de med synlighet och spridning – bland annat genom evenemang, återförsäljarnätverk och bibliotek. Målet är att göra det fria ordet tillgängligt i det offentliga rummet.

TEXT OCH BILD: EVELINA WESTERGREN

– Vi pratar mycket om att vi behöver en levande demokrati med många röster. Kulturtidskrifterna har en viktig roll i det. De är ofta små och smala och vi ser det som vår roll att stötta genom att vara en samlande kraft, säger Maria Felle som är verksamhetsansvarig på Nätverkstan Kulturtidskrifter.

Nätverkstan är en oberoende verksamhet som på olika sätt stöttar och utvecklar kulturlivet. Kulturtidskriftsdelen av Nätverkstan, fokuserar precis som namnet ger, på att på olika sätt stötta just kulturtidskrifter.

Administrativt stöd

Arbetet är tvådelat, där den ena delen handlar om att fungera som ett administrativt stöd för tidskrifterna i Sverige. Genom att Nätverkstan hanterar prenumerationer, utskick och kontakten med de förmedlartjänster som biblioteken använder sig av, kan tidskrifterna koncentrera sig på att göra just tidskrift.

Idag säljer de den administrativa tjänsten till ett femtiotal tidskrifter.

– Eftersom vi har hand om så många kan vi lära oss väldigt mycket och också sprida kunskap mellan redaktörerna, om hur man till exempel kan jobba med

kampanjer eller för att nå prenumeranter. Vi blir en kunskapsbank.

Synlighet och spridning

Den andra stora delen av verksamheten finansieras av bidrag från bland annat Kulturrådet, och är gratis för tidskrifterna. Där arbetar Nätverkstan med att se till att kulturtidskrifterna syns, sprids och når fler läsare. Det handlar bland annat om hjälp med distribution till återförsäljare såsom bokhandlare, kaféer och konsthallar.

– Vi är också ute på mässor, festivaler och gör utbildningar för redaktörer. Det blir ett slags nätverksarbete kan man säga, att fånga upp behoven som finns, hur tidskrifterna kan stötta varandra och hur vi kan stötta dem.

Därför arbetar Nätverkstan även med frågor kring hur man ska förhålla sig till olika medier och plattformar, driver projekt för digital utveckling och erbjuder kurser i bland annat poddproduktion.

Verksamheten är ett viktigt stöd för kulturtidskrifterna, eftersom de ekonomiska förutsättningarna ofta är tuffa. Många redaktörer jobbar ensamma, många redaktioner jobbar med stora ideella insatser.

Marknaden för tryckta kulturtidskrifter är dock inte så dystert som många verkar tro, menar Maria, även om det inte är så många publikationer som växer och blir större.

– Men det är inte heller så att jättemånga lägger ner, absolut inte. Jag skulle till och med säga att det är oväntat få med tanke på hur förutsättningarna ser ut, säger hon och menar att det aktiva nätverket kring tidskrifterna samt kulturtidskriftsstödet i Sverige hjälper till.

Biblioteken är viktiga

Frågan om synlighet och att nå nya läsare är också kopplad till biblioteken, eftersom det finns ett behov av offentliga platser där tidskrifterna är tillgängliga för alla. Nätverkstan kan se att färre och färre tidskriftsprenumerationer beställs till biblioteken, något som blir kännbart för tidskrifterna.

Maria vill därför gärna se samarbeten med biblioteken och menar att tidskrifterna kan vara ett sätt att tillgodose ett brett utbud där, som en del av det demokratiska uppdraget.

– Vi vill att biblioteken ska förstå vilken oerhört viktig roll de fyller i att stå för det där första mötet, att ge en bild av mångfalden av röster.

Nätverkstan har också startat en tidskriftsantologi, Plattform, där de samarbetar med olika gästredaktörer för att visa på vad tidskrifter är. Den är gratis och går att beställa för att dela ut till besökare, och Maria tipsar om att den fungerar bra som underlag för biblioteken att göra programverksamhet kring.

Ett annat område där biblioteken också kan spela en viktig roll, handlar om frågan kring hur tidskrifterna ska förhålla sig till den tryckta tidningen, samtidigt som de har en digital synlighet. Det är något som många tidskrifter just nu funderar mycket på.

– En fråga som vi gärna vill lyfta i dialog med biblioteken är hur de digitala utgåvorna ska tillgängliggöras för låntagarna, säger hon. ■

Västra Götalands läns essästöd

Varje år delar Västra Götalandsregionen ut nära en halv miljon kronor i ett essästöd, för att främja essäskrivande och kvalificerad kulturjournalistik. Stödet administreras av Nätverkstan Kulturtidskrifter.

– Vi ansvarar för att marknadsföra essästödet. Vi arbetar med att göra stödet mer känt och med att se till att det blir en så bra spridning som möjligt bland tidskrifter och skribenter, säger Maria Felle.

Stödet kan sökas om antingen textens skribent eller den publicerande tidskriften är verksam i Västra Götaland, och beslutas av en oberoende jury med nordisk representation, som regionens kulturnämnd har godkänt. Mellan tio och femton bidrag om året får ett stöd på max 50 000 kronor. Bidraget söks av tidning och skribent tillsammans, men pengarna ska gå till skribenten.

– Stödet har stor betydelse för att många texter blir skrivna. Som skribent har man inte alltid de ekonomiska och tidsmässiga möjligheterna att gå in på djupet i en text på det sättet så ofta.

Även för tidskrifterna är stödet viktigt. De får tillgång till gedigna texter, samtidigt som pengar frigörs till annat.

– Jag tror att det betyder mycket att regionen har tagit det här beslutet och uttryckt en önskan att det produceras den här typen av texter här. Det är skönt som redaktör att känna att man har det i ryggen.

Nordiskt nätverk för kulturtidskrifter

Nordiskt nätverk för kulturtidskrifter startades för att främja utbyte av erfarenheter och kunskap mellan redaktörer och skribenter i de nordiska länderna. Nätverkstan Kulturtidskrifter fungerar som koordinatör.

År 2019 anordnades en första konferens i Göteborg som blev startskottet för nätverket. I maj i år hölls den andra konferensen i Bergen i Norge.

– Det är en slags kraftsamling som sker när man träffas. Att känna att man har gemensamma kamper att föra, säger Maria Felle.

Tidskrifternas förutsättningar ser väldigt olika ut i Norden och nätverket hjälper till med att lära av varandras situationer. I Danmark finns till exempel inte motsvarande stödssystem som i Norge och Sverige.

Vad vill ni att nätverket ska betyda för de som är med?

– Dels hoppas vi stärka varandra i det politiska arbetet kring tidskrifternas förutsättningar i respektive land och dels vill vi möta behovet av att utbyta idéer och hitta konkreta samarbeten mellan redaktioner.

LÄS MER:

www.natverkstan.net/kulturtidskrifter

MARIA FELLE

Verksamhetsansvarig, Nätverkstan Kulturtidskrifter.

STÖDET TILL KULTURTIDSKRIFTER ska STIMULERA till mångfald

Varje år delar Statens Kulturråd ut produktionsstöd till kulturtidskrifter. Själva ämnet i tidskrifterna kan vara hur smalt som helst, men innehållet måste vara angeläget med fördjupning och unikt material.

TEXT: PAULA ISAKSSON

Stödet till kulturtidskrifter har funnits sedan sextioalet. Men vad definierar egentligen en kulturtidskrift? Under åren har meningarna gått isär och periodvis resulterat i häftiga diskussioner, förklarar Jan Kärrö, handläggare av kulturtidskrifter på Kulturrådet. Medan vissa har hävdats att kulturtidskrifterna ska handla renodlat om de olika konstarterna, har andra velat se dem som en plattform för samhällsfrågor och debatt.

– Kulturrådet har landat i formuleringen att en tidskrift med samhällsdebatt i vid mening räknas som kulturtidskrift. Men kommersiella tidskrifter som man ser i till exempel Pressbyrån får inte statligt stöd, inte heller organisations- eller medlems-tidskrifter som bara vänder sig till sina medlemmar, säger Jan.

Många är unika

För att få ta del av Kulturrådets stöd till tidskrifter måste det finnas en redaktion bakom publikationen. Utgivningen ska vara regelbunden med flera nummer per år och innehållet ska vända sig till en allmän publik och vara relevant för de som arbetar inom området. Vidare måste varje nummer innehålla kulturdebatt eller analyser, fördjupning inom kultur och konst, och gå att prenumerera på, eller köpas som lösnummer. Upplagan eller antalet prenumeranter har ingen betydelse när stödet ska delas ut.

– Det centrala är mångfald, att vi ska täcka in så många olika områden som möjligt. Det gör att det ryms kulturtidskrifter med allt från en stor bredd av ämnen till väldigt ämnesspecifika. Många är unika genom att de har en inriktning som ingen annan har, till exempel finns det en tidskrift om museiutställningar, berättar Jan.

Fortfarande är det tryckta tidskrifter som dominerar i Sverige, men stödet går givetvis också till digitala kulturtidskrifter. Enligt Jan kom aldrig den där explosionen av nätupplagor som man förväntade sig för några år sedan.

– Det finns jättefina och bra kulturtidskrifter på nätet men de är inte jättemånga. Jag tror att poddarna delvis har tagit den roll som man trodde att de digitala tidskrifterna skulle få.

Känner sig stolt

Bidraget är avsett för produktion, distribution och marknadsföring. Till sin hjälp har Kulturrådet en referensgrupp med sju

medlemmar som själva ska ha erfarenhet av journalistik och skrivande. I höstas kom bibliotekschefen Tommy Bildström med i referensgruppen vilket förde med sig att brevlådan hemma översvämmades.

– Det var nästan så att min brevbärare och min sambo började föra krig mot mig, och postombudet i Obbola klagade på att de fick fullt på sina hyllor. Självtänkte jag att jag gjorde en jätteviktig insats, men alla var bara sura på mig, skrattar Tommy.

Förutom att Tommy är bibliotekschef i Nordmaling skriver han krönikor i lokala tidningar och debattinlägg i andra forum. När erbjudandet kom för ett år sedan om en plats i referensgruppen blev han »såklart jätteglad«.

– Jag känner mig stolt över att få vara med i den här arbetsgruppen, det här är viktiga saker som jag hemskt gärna vill jobba med.

För att det inte ska framgå vem i referensgruppen som ska bevaka vilken tidskrift får medlemmarna alla titlar skickade till sig. Därför var det inte undra på att Tommys brevlåda nästan sprängdes. Under flera månader tillbringade han helgerna försjunken i texter om olika konstarter och kulturfrågor.

– Jag ska ärligt säga att jag läste alla tidskrifter, inte bara de som jag skulle bevaka extra noggrant. Eftersom det var min första gång ville jag bilda mig en uppfattning om hur de står gentemot varandra, så jag lade ner otroligt mycket tid, säger Tommy och tillägger entusiastiskt:

– Men att läsa alla de här texterna var väldigt utvecklande för mig och riktigt, riktigt roligt. Det kändes också viktigt att ge alla kulturtidskrifter en ärlig chans.

Tar in experter

De övriga som ingår i referensgruppen är bland annat forskare, journalister, författare och kritiker. Att de är spridda över landet är viktigt, likaså att de täcker in många olika ämnen. Ibland när deras egen kunskap inte räcker till kan de ta in experter, till exempel för att se över kvaliteten på en översättning.

På två möten under hösten bedömer gruppen sedan varje enskild ansökan för sig. Aspekter som vägs in är bland annat redaktionell kvalitet, språkbehandling, formgivning och ett jämställdhetsperspektiv.

FAKTA

Stödet från Statens Kulturråd delas ut en gång per år och går till både tryckta och digitala kulturtidskrifter. Kulturrådet prioriterar särskilt kulturtidskrifter som har ett internationellt perspektiv, är utgivna på, eller huvudsakligen vänder sig till, de nationella minoritetsspråken eller barn och unga. Medlemmarna i referensgruppen sitter i två år med möjlighet till förlängning med två år.

BILD: HANS ALM

JAN KÄRRÖ
Handläggare av kulturtidskrifter
på Kulturrådet

BILD: EVA PETERSON

TOMMY BILDSTRÖM
Bibliotekschef, Nordmaling

– Det finns jättefina och bra kulturtidskrifter på nätet men de är inte jättemånga. Jag tror att poddarna delvis har tagit den roll som man trodde att de digitala tidskrifterna skulle få.

BILD: ANDREAO/23RF

– Alla i gruppen var väldigt engagerade och otroligt kunniga, det var rakt på sak och intressanta diskussioner. Vi var också mer eniga än jag hade trott, jag hade förberett mig för att argumentera för vissa saker, men det var många som delade min uppfattning, säger Tommy.

När referensgruppen är klar med sitt arbete lämnar den ett förslag till Kulturrådet som fattar det slutgiltiga beslutet om hur stödet ska fördelas. Det händer nästan aldrig att förslaget avslås, men ibland räcker helt enkelt inte pengarna till, säger Jan.

– Medlen till tidskrifterna tas från en stor pott som handlar om hela anslaget för litteraturen, så det är klart att det görs budgetprioriteringar. Stödet är väldigt lågt, de senaste åren har vi kunnat höja det lite grann, men om man jämför över tid har pengarnas värde sjunkit.

I år delade Kulturrådet ut tjugofem miljoner i tidskriftsstöd till nittio kulturtidskrifter. Beloppen varierade från femtiotusen till närmare niohundra tusen kronor. Hur mycket tidskrifterna får utgår från hur mycket de har sökt.

– Vi gör också en beräkning av vad som är rimligt för att kunna driva tidskriften och så tittar vi på hur stora ekonomiska medel de får från annat håll, säger Jan.

En källa till kunskap

Både Jan och Tommy pekar på bibliotekens viktiga roll när det gäller spridningen av kulturtidskrifter. Enligt Jan är kulturtidskrifterna både en källa till kunskap och möjligheter att öppna upp en ny värld, och därför är det viktigt att de finns tillgängliga på biblioteken.

– För den som inte är akademiskt påläst kan tidskrifterna vara en möjlighet att få ta del av något som annars är ganska slutet. Att börja bläddra i en tidskrift och hitta något som man fastnar i är fint, tycker jag. Det kan vara saker som man inte visste att man var intresserad av, det är den där upptäckarglädjen som biblioteken kan förmedla, konstaterar Jan.

Nordmalings bibliotekschef tycker att de små biblioteken ute i landet skulle ha en tidskriftshörna där vem som helst kan sjunka ner och bläddra. Men nu är frågan om Tommy kommer att köpa en större brevlåda till hösten när allt börjar om på nytt.

– Jag hoppas att tidskrifterna kommer i lite mer jämnt flöde den här gången istället för alla på en gång, säger han hoppfullt. ■

Digitala *TIDSKRIFTER* — EN EKONOMISK TRANSAKTION

Kungliga Bibliotekets, KBs, samling av tidskrifter beräknas till ungefär 40 miljoner sidor. Av dessa är mindre än en procent digitaliserade.

– För att digitalisera KBs samling av tidskrifter skulle det kosta minst 400 miljoner kronor i dagens penningvärde. Pengar som i dagsläget inte finns, säger Jonas Ahlberg, bibliotekarie och handläggare på KB.

TEXT: HELÉN ANDERSSON | BILD: CHRISTIAN ZEISING

Tack vare omfattande insatser har KB idag en stor samling av digitaliserade dagstidningar. En av anledningarna till det är att man bytt ut mikrofilm mot digitalisering, och helt enkelt flyttat över kostnaderna. För tidskrifterna blir det annorlunda eftersom de inte mikrofilmats och har den slags budget. I nuläget är det nästan bara de tidskrifter som själv står för kostnaden som digitaliseras, och hittills har alla tidskrifter som digitaliserats på KB finansierats av tidskrifterna själv.

Tidskrifter inkluderas inte heller i det avtal som är kopplat till upphovsrätten där KB i dag har ett licensavtal som täcker dagstidningar till forsknings- och folkbibliotek och till Riksarkivet. Något sådant avtal finns inte för tidskrifter.

Dessutom kan den som vill ta del av en digitaliserad version av en tidskrift bara

göra det på någon av KBs datorer i Stockholm, vilket, menar Jonas Ahlberg, är ytterligare en hämmande faktor för de som eventuellt vill investera i en digitalisering.

– Vi är helt beroende av finansiering utifrån för att kunna digitalisera större mängder.

Just nu pågår ett digitaliseringsprojekt där KB digitaliserar 26 historiska tidskrifter som är klassade som upphovsrättsfria. Projektet är ett samarbete mellan KB och de stora universiteten, vilka också digitaliserar ett urval av tidskrifter, och där urvalet är baserat på populärt material som är skadat och spärrat.

– Ett spännande projekt jag hoppas kommer att ge skjuts för KB där fler intressenter upptäcker digitaliseringen och skjuter till mer pengar, säger Jonas.

Succé

Under pandemin tecknade KB en nödlicens med upphovsorganisationsen Bonus Copyright Access, som släppte digitala dagstidningar helt fritt under sju veckor i april och maj 2020. Det blev en omedelbar succé och antalet unika besökare ökade från normala tusen per dygn, till 20 000.

– Det tråkiga var att våra system inte riktigt var byggda för detta, vilket satte ett hårt tryck på våra driftstekniker, säger Jonas och tillägger med eftertryck att detta aldrig kommer att hända igen såvida det inte blir en ny pandemi. Snarare drömmer han om bättre avtal och

någon form av säker fjärraccess som är mer gynnsamt för alla bibliotek.

– Men att göra digitaliseringen mer tillgänglig på ett säkert sätt och inte äventyra upphovsrätten, kräver både en teknikutveckling och en viss budgetutveckling. Det är ett dilemma, men försöket under pandemin visar att intresset verkligen finns och att vi är på rätt väg. Men det är klart att denna typ av satsningar inte är billiga.

Digital kollektion

Hittills är det en brokig skara tidskrifter som har digitaliserats, tidskrifter som till exempel Kemisk tidskrift 1887–2020, Bonniers litterära magasin 1932–2004, Moderna tider 1990–2002 och Folket i bild/Kulturfront 1971–2020. Om det skulle bli möjligt för KB att införliva tidskrifter i sitt digitala flöde, tror Jonas att aspekter som tidningspapperskvalitet, stöldbegärligt material och popularitet skulle bestämma turordning och relevans.

– Vissa så kallade damtidningar lånas ut mycket, har väldigt tunt papper och slits fort. Medan till exempel Moderna tider har bra papperskvalitet men en hög stöldbegärsaspekt som gör att man skulle vilja digitalisera. Men jag vågar nästan lova att man kan ta vilken typ av tidskrift som helst så är det någon som kommer att säga: Åh vad bra att ni digitaliserat den. ■

JONAS AHLBERG
Bibliotekarie och handläggare på KB

Förändrat TIDSKRIFTSLANDSKAP I NORGE

Trots attraktiva subventioner för inköp av kulturtidskrifter till de norska folkbiblioteken, har tidskrifterna inte blivit mer attraktiva för de norska användarna.

– Generellt är kulturtidskrifternas status ganska låg i Norge, men jag tror att de kan fånga konst- och kulturintresserade genom att synas mer och ta del av den aktuella kulturdebatten, säger Rolf Engelsen, seniorrådgivare och systemansvarig för bidraget Tidskrift og kritikk, Kulturrådet i Norge.

TEXT: HELÉN ANDERSSON | BILD: PRIVAT

År 2019 införde norska Kulturrådet nya subventionerade abonnemang för kulturtidskrifter där biblioteket betalar 25 procent av kostnaden, och Kulturrådet resten. Bidragssystemet utvecklades efter att Kulturrådets utredning från 2018, Kulturtidskrifter, pekade ut brister och svagheter i dåvarande stöd.

– Vi inspirerades av svenska Nätverkstan och initierade och bidrog också till skapandet av Tekstallmenningen. En central för tidskrifter och mindre förlag som bland annat erbjuder tidskrifterna nödvändiga och professionella tjänster, och där folkbiblioteken kan köpa subventionerade prenumerationer på utvalda kulturtidningar, säger Rolf Engelsen.

Men när kulturrådet tillsammans med norska Nasjonalbiblioteket förra året gjorde en mindre undersökning om kulturtidskrifter på bibliotek, gav den indikationer på att systemet ändå inte fungerade tillräckligt bra.

– Så vi frågar oss fortfarande hur vi ska göra det möjligt för läsare runt om i landet att få gratis tillgång till kulturtidskrifter, säger Rolf och avslöjar att kulturrådet hoppas kunna titta närmre på detta ännu en gång i ett eventuellt forskaruppdrag.

Stor potential

I kulturrådets utredning 2018, som redovisas i boken Kulturtidskrifter, konstateras också att de senaste årens förändringar i medielandskapet har bidragit till att öka pressen på kulturtidskrifternas särart. Rolf Engelsen håller med och ser en tydlig tendens i att allt fler kulturtidskrifter lägger till en aktuell nätpublicering till sin utgivning på papper. Några väljer till och med att kalla sig för tidning vilket gör att de får presstöd från statens medietillsyn.

– Det är en intressant tendens för det gör tidskrifterna mer aktuella och fångar folks intresse, säger han och menar att den inslagna vägen med aktuella nätpubliceringar i samklang med mer traditionella kulturtidskrifter är intressant och har stor potential.

– Kulturtidskrifterna måste våga vara med och beskriva konflikter och intressanta diskussioner inom konst- och kulturfältet och förklara på sätt som inte uppfattas som elitistiskt. För att detta ska bli möjligt måste det satsas på kulturtidskrifterna, men jag upplever att kulturpolitiker inte helt förstår hur viktig den offentliga, kritiskt reflekterande konst- och kulturdebatten är i ett demokratiperspektiv, säger han och nämner den stora gruppen unga som kanske inte läser kulturtidskrifter men som har ett annat engagemang som kulturtidskrifterna borde kunna fånga.

– Konst och kultur får inte dra sig tillbaka till sina lönnkamrar och sin egen elit, utan finnas där folk är. Då tror jag att kulturtidskrifterna har potential och kommer att få större betydelse. ■

ROLF ENGELSEN
Seniorrådgivare och systemansvarig för bidraget
Tidskrift og kritikk, Kulturrådet i Norge

SVERIGES KULTURTIDSKRIFTER VILL VISA PÅ RIKT UTBUD

Sedan 1996 delar Föreningen för Sveriges kulturtidskrifter ut priset Årets kulturtidskrift för att visa på den bredd och kvalitet som finns bland medlemmarna. I många år har kulturtidskrifterna kämpat mot minskad synlighet och för att nå en bredare publik. Framför allt värnar föreningen om de små publikationerna.

TEXT: PAULA ISAKSSON

Föreningen för Sveriges Kulturtidskrifter, FSK, ska vara en gemensam röst för landets kulturtidskrifter. Sedan bildandet 1995 har syftet varit att företräda medlemmarna i kontakter med myndigheter och organisationer. Antalet medlemstidskrifter uppgår till hundra och är allt från större och ekonomiskt framgångsrika, till helt ideellt drivna publikationer.

Varje år genomför föreningen flera aktiviteter för att främja kulturtidskrifternas position, berättar Hannah Ohlén Järvinen, ledamot i styrelsen.

– Vi deltar på mässor, festivaler och konferenser och uppvaktar politiker. Och nyligen reste vi landet runt för att samla kulturtidskriftsmakare till olika arrangemang. Vi försöker generellt sett vara med där det räknas och skapa saker som är relevanta och förenliga med den tid vi lever i.

Ny jury varje år

Föreningen är också medarrangör av Nordisk konferens för kulturtidskrifter som just precis har ägt rum i Bergen. Nyligen höll man även i en kulturtidskriftsdag med politiker på plats.

Men det som FSK kanske är mest känt för utanför den inre kretsen är priset Årets kulturtidskrift. Senaste vinnaren var Aiolos som fick ta emot 50 000 kronor och ett noga utvalt konstverk. Prisutdelningen som väntar i höst blir den tjugosjunde i ordningen. Varje år väljer FSK en ny jury. Förutom att söka bland sina kontakter letar de på nätet efter intressanta personer som också är kulturtidskriftskonsumenter.

– Vi vill att det ska vara en vital jury på det sättet att det är blandat konstnärer, författare, bibliotekarier och litteratörer i största allmänhet, även artister i viss utsträckning, säger Hannah.

Juryn roterar mellan olika landsdelar och brukar ha fyra till sju medlemmar. Deras arbete börjar med att redaktionerna skickar sina tidskrifter till dem. Ibland kan det bli lite av en chock när juryn inser hur många tidskrifter det handlar om, berättar Hannahs styrelsekollega Andreas Engström.

– Juryn blir ofta överväldigad av att det är så mycket att göra, så vi tipsar alltid om att de ska sortera bort sådant som inte känns relevant för just dem. Efter det blir högen betydligt mer hanterbar.

Under fyra till sex månader läser och träffas juryn för att enas om vilka fyra, fem tidskrifter som ska nomineras och vem som ska bli den slutliga vinnaren. Om medlemmarna behöver hjälp kan FSK lista ett antal parametrar som de kan utgå från för att avgöra kvaliteten på bidragen. De senaste åren har mindre tidskrifter vunnit oftare än stora.

– Det som avgör om en tidskrift vinner är kvaliteten på layout och texter, inte om den är smal eller bred, säger Andreas.

Vinnaren är sedan med i ytterligare en tävling, Årets nordiska kulturtidskrift. Den utses av Nordiska kulturtidskriftsföreningen som är en samarbetsorganisation för FSK och motsvarande föreningar i Norge, Danmark och Finland. Priset har delats ut sedan 2004.

– Jag ser det som att syftet med priset är att utbyta kunskap mellan tidskrifter som verkar under olika villkor. Man kan lära sig mycket av varandra och få nya insikter, säger Hannah.

Biblioteken som nyckelarenor

Sedan länge är kulturtidskrifternas synlighet och svårigheter att nå en bredare publik i fokus för FSKs verksamhet. På uppdrag av föreningen har kulturjournalisten Gunilla Kindstrand nyligen gjort en förstudie om behovet av en samlande plattform för Sveriges kulturtidskrifter. Förstudien, som finansierades av Statens Kulturråd, bygger dels på intervjuer med ett tjugotal redaktörer, dels på besök på tre biblioteks tidskriftsavdelningar.

Intervjuerna visar att synlighet och räckvidd är den fråga som engagerar tidskriftsredaktionerna mest. Tidigare finansierade Kulturrådet en kulturtidskriftskatalog som spreds till allmänheten för att nå nya läsare och underlätta för biblioteken i deras val av prenumerationer. I studien pekar flera redaktioner ut just biblioteken som nyckelarenor för tidskrifternas synlighet. Samtidigt vittnar bibliotekarierna om ett långsamt avtagande intresse hos besökarna för kulturtidskrifter.

Hur kan spridningen öka?

Kindstrands studie svarar inte helt på om det behövs en ny plattform för kulturtidskrifter. I stället leder den till ett flertal nya frågeställningar kring vad FSK kan bidra med för att öka

FAKTA

BILD: PRIVAT

ANDREAS ENGSTRÖM
Styrelseledamot, Sveriges kulturtidskrifter

BILD: PRIVAT

HANNAH OHLÉN JÄRVINEN
Styrelseledamot, Sveriges kulturtidskrifter

- Föreningen för Sveriges kulturtidskrifter, FSK, har hundra kulturtidskrifter som medlemmar.
- Verksamheten finansieras genom Statens kulturråd och med bidrag från fonder och stiftelser.
- Priset Årets kulturtidskrift delas ut av FSK och består av 50 000 kronor som skänks av Samfundet De Nio och ett konstverk som är sponsrat av Mediaverkstaden Skåne.

– Det är viktigt med en rik och bred flora av kulturtidskrifter. Flera av dem som har tillkommit de senaste åren bejakar just smala och specifika frågor.

spridningen. Finns det till exempel intresse för ett långsiktigt samarbete med folkhögskolor och bibliotek genom återkommande samtalsscener? Hur hittar vi nya kontaktytor?

Som ett nästa steg kommer FSK ordna en workshop med kulturpolitiskt engagerade personer där de nya frågeställningarna ska diskuteras.

– Resultatet från workshopen kommer efterhand att publiceras på vår hemsida som en pendang till Kindstrands rapport. Det samlade underlaget kommer sedan utgöra en viktig del i vårt fortsatta arbete, kommenterar Hannah.

Ett av flera hinder för spridningen av kulturtidskrifter är de höga distributions- och portokostnaderna, menar Andreas.

– Tidskrifterna brottas med många olika problem men det

mest akuta just nu är nog kostnaderna för porto och distribution. Avtalen med leverantörerna har bara blivit sämre och sämre.

FSK värnar särskilt om små kulturtidskrifter och arbetar för att underlätta tillväxten av nya publikationer. Enligt både Hannah och Andreas är ingen fråga för liten för att ha en egen tidskrift.

– Det är viktigt med en rik och bred flora av kulturtidskrifter. Flera av dem som har tillkommit de senaste åren bejakar just smala och specifika frågor, säger Hannah.

–Ja, det handlar om den demokratiska mångfalden, att alla röster ska få komma till tals, avslutar Andreas. ■

REGION

ger utsatta redaktioner

EN FRISTAD

Residensplats till redaktioner på kulturtidskrifter i akut nöd, det är en av de insatser som Västra Götalandsregionens kulturnämnd beslutade om efter invasionen i Ukraina. På Lagerhuset i Göteborg förbereder Göran Dahlberg, redaktör för kulturtidskriften Glänta, för ankomst.

TEXT OCH BILD: EVELINA WESTERGREN

– Här inne är vårt kontor, säger han och öppnar dörren in till tidskriften Gläntas högkvarter.

Rummet där han huserar är fullt av hyllor med tidskrifter, tidningar och böcker, och ser inarbetat och trivsamt ut. Någonstans här inne, eller på samma våning bland någon av de andra redaktionerna och verksamheterna som huserar här på Lagerhuset i Göteborg, kommer det att röjas plats för två personer från den belarusiska tidskriften CityDog, som planerar att komma i juni. De blir först ut i den satsning på tidskriftsresidens som Västra Götalandsregionen beslutade om i våras.

Nämnden ville satsa

Ylva Gustafsson, regionutvecklare på koncernavdelning kultur på Västra Göta-

landsregionen är den tjänsteman som tillsammans med Göran Dahlberg, jobbat fram förslaget.

– Redan veckan efter invasionen av Ukraina hade vi avstämning med presidiet och kom fram till att vi måste göra en insats för det publicistiska, för tidskrifter och det fria ordet, berättar hon.

Kulturnämnden avsatte en miljon kronor till tre insatser, varav en är tidskriftsresidenset. Där står regionen för bostad, omkostnader, resa och arbetsplats åt olika kulturtidskriftsredaktioner, på perioder på ungefär tre månader i taget. Ylva tror att det kan vara bra ur flera perspektiv.

– Vi har alldeles för lite kontakt med Östeuropa. Vi har jättemycket att lära oss och det behövs ett intellektuellt utbyte med Europa som inte bara är baserat på

väst. Så jag ser ju detta som en möjlighet, det är bara väldigt tråkigt att det är ett krig som är anledningen till att det blev just nu, säger hon.

Samarbete var värdefullt

På Gläntas kontor förklarar Göran att han länge gått med samma idé om ett intellektuellt utbyte mellan tidskriftsredaktioner.

Han plockar ner två tidskrifter från en hylla och visar hur deras egen redaktion har gjort två stora internationella samarbeten med en sydafrikansk och en libanesisk publikation.

– Vi har översatt hela deras nummer i samarbete med deras redaktioner, delvis som gäster på deras redaktioner i Kapstaden och Beirut. Det har varit otroligt värdefullt. Det dubbla i att få lära känna

BILD: PRIVAT

BILD: EVELINA WESTERGRÉN

YLVA GUSTAFSSON
Regionutvecklare koncernavdelningen kultur

GÖRAN DAHLBERG
Redaktör, tidskriften Glänta

en helt annan publicistisk, politisk miljö. Men ändå märker man när vi sitter där, att vi pratar om ungefär samma saker i det redaktionella arbetet.

– Det där är något som har varit väldigt viktigt för mig som redaktör, att ha den erfarenheten för att kunna göra en så bra tidskrift som möjligt. Vetskapen om att det finns andra som sitter på andra platser och gör ungefär samma sak.

Det var i de samarbetena som tanken om att få till stånd ett tidskriftsresidens väcktes hos Göran. Ett sammanhang att träffa andra redaktioner och arbeta sida vid sida. När regionen beslutade om satsningen i våras, blev idén så till verklighet.

Sökte via Eurozine

Med hjälp av kontakter via Eurozine, en europeisk medlemsorganisation för

kulturtidskrifter, kontaktades först ukrainska redaktioner. De var positiva, men hade svårt att komma eftersom de ville fortsätta kämpa på olika sätt och inte ville splittra familjerna.

Sökandet gick vidare till tidskrifter i Ryssland och Belarus, som också arbetar under svåra förhållanden. Den ryska webbtidskriften Colta är intresserade, den belarusiska historisk-filosofiska tidskriften Arche vill gärna komma i augusti och den belarusiska stadstidskriften CityDog, blir alltså först ut i juni.

Den sistnämnda redaktionen nekades först visum till Sverige och söker nu polskt visum i stället. När Göran har kontaktat dem, har alla samtal skett via krypterade appar. Säkerhetsrisken för många av de inblandade är högst reell.

Och även om hela projektet syftar till

att erbjuda hjälp till tidskrifter som verkar under akuta omständigheter, finns det också aspekter av ett internationellt kulturutbyte.

Göran vill dock inte att det ska finnas krav på någon motprestation i form av samarbeten.

– Jag tänker att det där kan komma fram om det finns intresse. Jag hoppas ju så klart att det ska knytas kontakter, men jag vill inte att det ska vara beroende av det. Vi erbjuder en plats med både infrastruktur för att bedriva publicistisk verksamhet, ett redaktionellt sammanhang, ett nätverk, en mängd möjligheter till olika former av samarbeten, men även en plats där man kan sitta och jobba någon helt annanstans och dricka kaffe ett par gånger om dagen. Det är bra det också. ■

UTMANANDE ATT
JOBBA MED KULTUR-

TIDSKRIFTER

tidskri

På Varbergs stadsbibliotek finns historiska kulturtidskrifter sparade i det öppna magasinet, för alla att tillgå. Men hur jobbar de med tidskrifter idag? Det har noll27 tagit reda på.

TEXT OCH BILD: EVELINA WESTERGREN

Karin Pettersson vevar fram bokhyllorna i det öppna magasinet på Varbergs stadsbibliotek, kliver in och sträcker sig efter en volym på översta raden. Här inne står åldrade läderinbundna band, i brunt och mörkblått med guldtext.

– Här står ju då Ord & Bild, vi har dom från 1892, säger hon och spanar över hyllorna.

Hon plockar ner den tidigaste boken och öppnar den.

– ...»Uppstår någon smittosam sjukdom i låntagarens hem, bör detta omedelbart anmälas till den, som förestår biblioteket, och den lånade boken skall genast återlämnas«, läser Karin från en gulnad lapp med ordningsregler som klistrats på insidan.

Här i det öppna magasinet i källaren på Varbergs stadsbibliotek, förvaras bland annat de historiska kulturtidskrifterna och alla som vill kan ta del av dem.

Måste spara med ett syfte

Tidskrifterna sparas olika länge, och kulturtidskrifterna som i högre utsträckning än tidningar om till exempel livsstil, fritid och mat, resonerar kring olika samhällsfrågor och lyfter olika slags röster, sparas längst. Personalen har precis börjat diskutera principer kring gallring och hur de ska tänka kring bevarandet av tidskrifter.

– Många gånger är det ju så att man bara sparar och sparar på bibliotek, men man vet egentligen inte varför. Det måste ju finnas ett syfte med sparandet.

– Vi har inget bevarandeansvar, så det

vi sparar behöver vi se till att det används. Just nu har vi en översyn över vad det är vi har i magasinet. Jag kan tänka mig att vissa saker är lättare att gallra undan, och har hamnat i magasinet för att man inte vill gallra det direkt, medan andra saker som vi sparar sedan jättemånga år tillbaka ska vara kvar.

Då gäller det också att fundera kring hur biblioteket ska kunna föra fram att de har just det materialet, resonerar Karin.

– Vi har funderat på att skylta på ett sätt där det står »Ur våra gömmor«, eller något sådant och lyfta fram några av de här. Att det inte hela tiden behöver vara fokus på den senaste deckaren.

Jobbar på flera sätt

Vi går tvärs över rummet, uppför trappan som leder till entréplan, och går längst bort i hörnet där ljuset skiner in genom de höga fönstren. Här finns bibliotekets aktuella tidskriftssamling i svarta stilrena bokhyllor intill en läshörna.

– Vi har ju våra tidskrifter så här. Det senaste numret står här, och sedan ligger de andra här under, säger Karin och öppnar en lucka bakom, där några äldre nummer ligger.

Idag jobbar biblioteket med tidskrifter på olika sätt. Det har två gånger haft en utställning just om kulturtidskrifter, och de funderar på att ta hit den igen. De delar också ut Nätverkstans tidning Plattform som lyfter fram och visar på vad en kulturtidskrift kan vara. Hyllan i läshörnan har bara ett exemplar kvar,

dessutom skickas den ut till lokalbiblioteken.

Karin nämner också idéer om att ordna tidskriftskvällar, eller ordna andra arrangemang tillsammans med tidskrifter eller verksamheter som kan berätta om dem. En annan tanke är att återuppväcka en tidskriftsblogg som biblioteket hade tidigare.

– Vi lyfte fram olika tidskrifter genom att skriva lite kort om olika artiklar. Syftet var att lyfta fram våra tidskrifter så att de lånas lite mer och ge tips om temanummer eller intressanta artiklar. Det finns tankar på att vi borde starta upp den igen, det kan ju vara ett sätt att jobba.

– För det vi märker här, är ju att dessa lånas, säger hon, sveper med handen över kulturtidskrifterna och tar sedan några steg och pekar på en hylla intill.

– Men kanske inte i lika stor utsträckning som de här, som Femina, Amelia och Hus & Hem till exempel.

Utmanande område

Hon beskriver det som utmanande att jobba med kulturtidskrifter. Bredden är så stor, ämnesområdena många, de finns både i tryckt form och digitalt och riktar sig till många olika målgrupper.

– Det gäller att få en kunskap om hur mycket det finns. Vi som bibliotek borde jobba mer med det, det skulle vara roligt att göra det, men det gäller ju också att hitta formerna för det. Vi vill ju nå besökare och låntagare, så att tidskrifterna används. ■

BIBLIOTEK MED FOKUS PÅ KONSTNÄRLIGA ÄMNEN

Kulturbiblioteket i Kulturhuset på Sergels Torg i Stockholm är ett bibliotek med omsorgsfullt utvalda böcker och tidskrifter om litteratur, musik, konst, fotografi, arkitektur, mode, design och dans.

– Vi försöker ha en egen profil med en lite smalare nisch, särskilt när det gäller utbudet av tidskrifterna om litteratur och konst, säger Fredrik Lind, bibliotekarie på Kulturbiblioteket.

TEXT OCH BILD: HELEN ANDERSSON

I ett avgränsat hörn på tredje våningen i Kulturhuset finns en vägghylla med kulturtidskrifter. Om man sätter sig i läsfåtöljerna framför hyllan faller blicken på ett ställ med färgglada serietidningar och en utställning med fanzines. Om man i stället tittar åt andra hållet, mot tidskrifterna, upptäcker man en mindre vägghylla med ett exklusivt antal tidningar från de olika konstområden som finns representerade i Kulturhuset.

– Just nu pågår ett arbete med att se vilka konst- och litteraturtidskrifter vi ska ha för att ha en relevant avdelning och för att anpassa oss till stadens övriga bibliotek, säger Fredrik och avslöjar några planer som dykt upp under pandemin.

– Vi leker med tanken att kunna placera kulturtidskrifterna på en plats där tidskrifterna skulle kunna få en annan funktion och kanske nå ut till fler.

Jobbiga val

Den begränsade bokhylleryta tidskrifterna för tillfället har till sitt förfogande, innebär ett medvetet arbete med val av tidningar. Särskilt när det gäller val av litteratur- och konsttidskrifter försöker

Kulturbiblioteket ha ett smalare utbud som ska komplettera de tidskrifter Stockholms stadsbibliotek erbjuder.

– Vi är till exempel det enda biblioteket i Stockholm som har den norrländska litteraturtidskriften *Provins*. En del besökare kan ju reagera och sakna någon tidskrift, men vi kan hänvisa vidare till bibliotek intill som har tidningen, säger Fredrik och tillägger att även budgeten spelar en viss roll i val av tidskrifter.

– Vi är ju ett kommunalt aktiebolag och betalar sex procent moms på alla tidskrifter, och när tidskrifterna för några år sedan blev rätt mycket dyrare tog jag bort många av de utländska tidningarna. Det kan vara svårt att motivera en prenumeration på sextusen kronor om året för några enstaka låntagare. Det kan vara jobbiga val att göra, och ibland väljer vi det lite smalare, ibland de mer självklara. Hur man än gör så är det alltid svårt. När det gäller film och musik har vi däremot ett stort och brett urval av tidskrifter, och många stammar kommer hit regelbundet för att läsa de senaste numren, ler Fredrik. ■

FREDRIK LIND
Bibliotekarie, Kulturbiblioteket

SOMMARKOLLO VILL FÅ UNGA ATT REFLEKTERA

Skapa – sommarkollo för text, bild och form. Så heter det kollo som Nätverkstan Kulturtidskrifter nu anordnar för första gången. Tanken är att få unga att tänka, reflektera och skapa. Men också att visa dem möjligheterna med kulturtidskrifter.

TEXT OCH BILD: EVELINA WESTERGREN

– Det ska bli jättekul! Vi har inte hittat de här formerna med att jobba mot unga förrän nu och det känns jättespännande, säger Helena Persson, ansvarig för marknadsföring, på Nätverkstan Kulturtidskrifter.

Sommarkollot bygger på två tidigare projekt som Nätverkstan drivit tillsammans med föreningen Skepsis, Read och Read/Write, som riktade sig mot ungdomar. De handlade både om att läsa texter ur kulturtidskrifter, att närma sig längre artiklar och reflektera över dem, men också att själva skriva och pröva sina argument.

Sommarkollot blir en fortsättning på de projekteten, där deltagarna kommer att jobba tillsammans som en redaktion.

– Nu ska vi från ax till limpa göra en tidning. Det är läsning, skrivande, intervjuer, vi kopplar på bild och form, vi ska också hinna med tryck och ha en release, säger Helena.

Intensiva dygn i Värmland

Allt detta kommer gå av stapeln på Gunnerudsgården i Östra Ämtervik i Värmland, under fyra dygn i slutet av juni. Deltagarna kommer att vara runt tio ungdomar mellan 16 och 18 år från både

Göteborg och Värmland. De ska bland annat besöka Alma Löv Museum of Unexpected Art, och prova på trycktekniken risografi på Färglabbet. De kommer också att delta i flera workshops, göra studiebesök och slutligen förvandla alla sina upplevelser till en tidskrift. Meningen är också att skapa en trygg grupp, där alla vågar tänka och uttrycka sig.

– Vi vill ju så klart att de kommer närmre text. Att det inte ska vara så långt steg att sätta sig och läsa. Att kunna reflektera, att hitta ett eget språk. Det kan du lära dig i en mindre grupp, om du får tänka högt, pröva argument och också ändra dig, det behöver inte vara så allvarligt.

– Och då kan du få göra det här på en trygg plats tillsammans med andra som inte bara försvinner en timme senare. Att vi skapar en plats där det är ok att argumentera, prata, analysera, fråga.

Att använda sig av andra medier, som foto, färg och form och bild, kan också vara ett sätt att närma sig texten menar Helena.

– För mig som kommer från musikhållet är det jätteviktigt att ta till andra medier för att jag överhuvudtaget ska ta mig in i text. Så jag hoppas ju på de

synergieffekterna för ungdomarna. Det måste inte vara att alla ska skriva hela veckan, då kan den personen fotografera eller prova på tryck, så att alla får testa lite av allt.

Vill säkra en återväxt

Nätverkstans arbete med ungdomar handlar också om att säkra en slags återväxt av både läsare och skribenter, för framtida kulturtidskrifter.

– Det springer ju ur att vi vet att ungdomar kommer i väldigt lite kontakt med kulturtidskrifter och längre texter överhuvudtaget.

Nu har Helena förhoppningar om att sommarkollot så småningom kan återkomma i en eller annan form.

– Det som är roligt är ju att få människor att tänka själva, att analysera själva. Genom ett sådant här kollo kan de få göra det på en massa olika sätt och hitta en form som passar just dem, säger hon engagerat.

– För om vi inte får lära oss att pröva argument, lära oss att argumentera, tänka, analysera, hur ska vi då kunna leva tillsammans på ett bra sätt? Det är en demokratisk fråga. ■

UNGA FÖRDJUPAR SIG I KULTURTIDSKRIFTER

I två olika projekt har ungdomar i Göteborg med omnejd träffats regelbundet för att läsa kulturtidskrifter och göra en egen tidning som illustrerar deras tankar kring makt. Bakom initiativen står Föreningen Skepsis och Nätverkstan som tillsammans vill uppmuntra den unga generationen att använda sin röst.

TEXT OCH BILD: PAULA ISAKSSON

Det är mitt i påsklovet och i dag ska den unga redaktionen lägga sista handen vid tidningen. Ett par av medarbetarna har kommit tidigt till kulturhuset Frilagret i centrala Göteborg, medan andra släntrar in under förmiddagen. Tillsammans ska de komma på ett namn till tidningen, göra en framsida och skriva redaktionella texter.

– Det ska bli en tidning där vi samlar ungas tankar om makt, berättar Astrid Pleijel från Föreningen Skepsis över ett glas vatten i cafédelen på Frilagret.

Projektet som heter Read/Write är ett samarbete mellan Föreningen Skepsis och Nätverkstan. I salen där ungdomarna har samlats ligger ett femtiotal lösa sidor i collageform pryddligt uppradade på en flera meter lång bordsskiva. Bidragen är gjorda på tio workshops som Skepsis och Nätverkstan har hållit tillsammans för ungdomar på bibliotek och fritidsgårdar i Göteborg och Borås. Varje workshop har inletts med samtal om makt – vad är makt, vem kan använda makt och hur kan det se ut? Sedan har ungdomarna med hjälp av texter, bilder och citat som de har klippt ur kulturtidskrifter fått skapa ett eget innehåll på temat, förklarar projektledaren Jenny Skånberg från Nätverkstan.

– Tidskrifterna har använts som inspi-

ration, arbetsmaterial och underlag. Poängen har varit att ge unga en möjlighet att komma i kontakt med annan text än den som fladdrar förbi i sociala medier, och det har varit jättehäftigt att se när de har fastnat i olika texter.

Kritiskt tänkande bland unga

Enligt både Jenny och Astrid kompletterar Nätverkstan och Skepsis varandra på ett bra sätt. Medan Nätverkstan arbetar med att synliggöra landets kulturtidskrifter, är Föreningen Skepsis syfte att uppmuntra till samtal och kollektivt kritiskt tänkande bland unga. Idén till föreningen kom när Astrid hade tagit examen i Liberal Arts – en spetsutbildning inom humaniora där studenterna lär sig just kritiskt och analytiskt tänkande. Tillsammans med två kurskamrater kände hon att »borde vi inte sprida vidare den här viktiga kunskapen som vi fått och framför allt till unga?»

– I det samhälle vi lever i idag, där vi hela tiden bombas med information, är det här med kritiskt och analytiskt tänkande så viktigt. Vi kände att det är någonting som fler borde få lära sig, säger Astrid.

Under en period gjorde Astrid praktik på Nätverkstan och det var då idén föddes att satsa på läsfrämjande projekt till-

sammans. Tack vare pengar från Kulturrådet kunde de gå från tanke till handling och startade projektet Read som sedan fick en fortsättning i Read/Write. Under Read samlades ungdomar från olika delar av staden en kväll i veckan för att läsa och diskutera essäer, opinionsbildande texter och serier i kulturtidskrifter.

Pengarna räckte också till att bjuda in redaktörer och skribenter från olika kulturtidskrifter till träffarna. Vissa möten blev digitala på grund av pandemin, men allt var väldigt uppskattat, förklarar Astrid.

JENNY SKÅNBERG
Nätverkstan

ASTRID PLEIJEL
Föreningen Skepsis

– Det var roligt för ungdomarna att få en direkt relation till kulturtidskrifter. De sa att de hade fått ut väldigt mycket av att läsa texter och sedan träffa skribenterna bakom dem och få veta hur de hade tänkt. Flera av ungdomarna uttryckte att de också ville göra någonting själva så det var därför vi även startade projektet Read/Write med Nätverkstan.

Viktigt att börja tidigt

Skepsis målgrupp är unga människor i ytterområdena. För att nå ut har föreningen tre unga ambassadörer som marknadsför Skepsis på sociala medier. Lama Allouch och Kara Larsson som är 18 år är två av dem, och de förklarar hur mycket Read/Write har betytt för dem.

– För mig var det första gången jag kom i kontakt med kulturtidskrifter och jag har fått se att det finns en hel värld av texter, att man kan föra fram opinion på olika sätt och att det inte bara gäller för en särskild grupp utan att alla kan få plats. Om skolan använde sig av kulturtidskrifter och gjorde dem tillgängliga så tror jag att det skulle få effekt på barns och ungdomars utveckling, säger Lama.

– Jag tror det är viktigt att man börjar tidigt med kritiskt tänkande för ungdomar. Det som händer i samhället påverkar oss extremt mycket, säger Klara som

hoppas att Skepsis kommer tillbaka med nya liknande projekt.

Vad står då på tur i Föreningen Skepsis? Jo, först ska verksamheten struktureras om, svarar Astrid. Samtidigt förklarar hon att föreningen har massor av idéer kring kommande projekt med olika samarbetspartners.

– Vi kommer ta med oss mycket från Read/Write och har kastat ut krokar på de ställen där vi hade våra workshops. Biblioteken säger att vi jättegärna får komma dit igen och kanske kan vi tänka oss en bok- eller kulturtidskriftscirkel, eller en diskussionsklubb. En av de bästa sakerna med att jobba med ungdomar är att de är ganska obegränsade i sitt sätt att tänka. Men vi måste också förhålla oss till vad våra samarbetspartners vill och hur mycket pengar vi har.

Hur blev det då med namnet på ungdomarnas tidning under den sista workshoppen som Read/Write hade? Efter en stunds bollande av idéer kom redaktionen fram till »Uttryck!« Dels för att tidningen samlar olika uttryck genom texter, bilder och collage. Men också som en uppmaning till fler att använda sin röst. ■

LAMA ALLOUCH
Skepsisambassadör

KLARA LARSSON
Skepsisambassadör

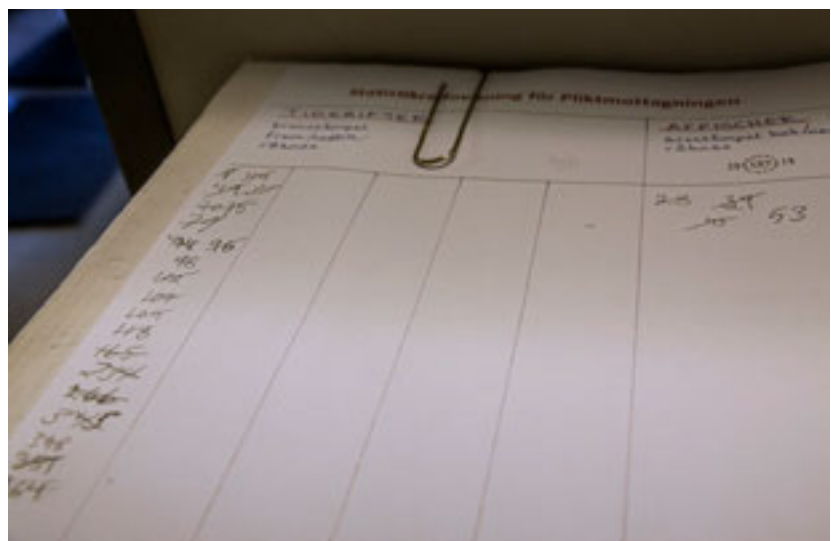
Kungliga biblioteket, KB, har samlat och bevarat tidskrifter som är utgivna i Sverige i över 350 år. Samlingen växer med ungefär 166 hyllmeter per år och här finns allt från medlemsblad, serietidningar och veckotidningar, till vetenskaps- och kulturtidskrifter. Noll27 fick följa med till plan sju där alla tidskrifter och tidningar tas emot och sorteras.

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

Något för alla Till KB kommer allt som är professionellt tryckt och utgivet i Sverige. De får in ungefär 100 000 trycksaker om året och det är allt från reklam, manualer, produktkataloger, tidskrifter, affischer och vardagstryck som är allt tryck som inte passar in i någon annan kategori.

– Alla trycksaker packas upp och grovsorteras på den så kallade mottagningen innan vidare transport till verkstaden på plan sju, berättar Henrik Bylund som är enhetschef för avdelningen vardagstryck, press, kartor och bilder, och sneglar på den handskrivna statistiklistan som hänger på väggen.

– Hittills i maj har vi fått in 364 tidskriftshäften, konstaterar han.

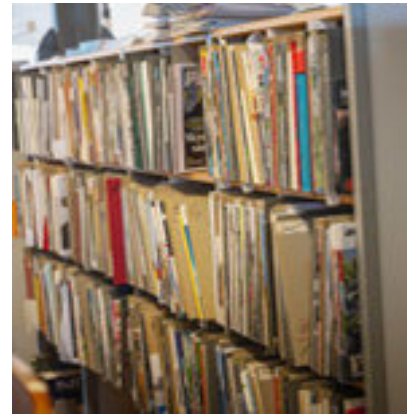
Krims-Krams I hissen upp till plan sju berättar Henrik att det finns cirka 40 olika genrer bland tidskrifterna på KB, att en av de vanligaste förfrågningarna handlar om gamla nummer av Veckorevyn, och att de också sparar på en del saker som följer med tidningar, som till exempel leksaker, idolkort och reklamdekaler till bilrutan.

– På mottagningen lägger vi det i en brun kartong märkt Krims-Krams, skrattar han. Det är ju inget vi måste samla, men för att contextualisera samlingen sparar vi ett urval. Nu kanske det inte är så kul, men det är kul att se vad de skickade med 1950, så Krims-Krams kan bli intressant med åren.

Förvaring På våning sju väntar bibliotekarierna och handläggarna Linnea Sjögärde och Mathias Lindquist bland de långa raderna av hyllor fyllda av tidningar och en mängd tunna, ljusgråa pappmappar i olika storlek, så kallade kapslar, fyllda med tidskrifter.

– Vi väljer det format av kapsel som passar bäst till volymen vilket betyder att i vissa kapslar kan det få plats flera årgångar, medan andra innehåller några enstaka nummer. Det beror ju på både kvalitet, tjocklek och antal nummer, berättar Linnea.

– Nu för tiden är det den vanligaste förvaringen av tidskrifter, tillägger Mathias.

Har koll Vi går runt bland hyllorna som är en slags interimförvaring av tidskrifterna i väntan på att de ska kunna kapslas eller i vissa fall bindas in av bokbindare. Jag ser Biblioteksbladet trängas med Ordfront, biltidningar med datatidningar, och på en hylla står kulturtidskrifter på rad.

– Det är ett ständigt flöde av tidningar och vi måste titta på alla för att se att alla uppgifter stämmer, säger Mathias.

– Vi bläddrar inte i alla tidningar, men det händer att ett snyggt omslag eller någon text på framsidan gör mig nyfiken och sugen på att läsa mer, säger Linnea.

Favoriter Inför mitt besök har Mathias och Linnea plockat fram några favoriter i tidskriftssamlingen. Bland dem finns bland annat första numret av Folkskolans Barntidning från 1892 som 1950 bytte namn till Kamratposten, och en av de äldsta serietidningarna, Min Häst, som i år fyller 50 år.

– Men mitt favoritexempel är de här, säger Mathias och håller upp två tidningar som båda heter Småfranskan men där den ena är en hundtidning och den andra är en biltidning. Och så hade Linnea senaste numret av Ord och Bild på sitt skrivbord och då var vi ju tvungna att hämta det första numret från 1892 i magasinet, säger han och jämför de två upplagorna som är i stort sett identiska i sitt format.

– De håller stilen även om det är lite annorlunda estetik, tillägger Linnea och berättar att en förändring de sett genom åren är att utgivningsfrekvensen av tidskrifter generellt har gått ner, att det ges ut fler dubbelnummer och att tidskrifter i tidigare storformat har blivit mindre.

Tidsdokument Den politiska tidskriften Flamman är utgiven sedan 1906 och finns förstas att läsa på KB, men det finns också en tidning med samma namn utgiven av dansbandet Flamingokvintetten utgiven 1971.

– Man får tänka efter när man beställer här på KB vilken Flamman man vill ha, skrattar Mathias och håller upp idolkort och bildekaler som hör till Flamingokvintettens tidning. Krims-krams helt enkelt.

– Det är ju viktigt att vi speglar hela samhället och att vi gör det med sådana här triviala saker också, menar han.

– Att ge tillgång till det här materialet kommer i framtiden att bli tidsdokument för vår tid som är nu, och det är en häftig sak att tänka på, tillägger Linnea.

Säker källa Själva essensen med KB är att de sparar allt. Det innebär till exempel att den nationalsocialistiska tidningen Fanfaren från 1934 finns i samlingarna, och att det kan vara så att KB har världens största porrsamling.

– Vi har ju nästan alla filmer och tidskrifter som getts ut i Sverige, bekräftar Henrik Bylund. Vi gör en bedömning av materialet vilket som ska vara spärrat för särskild forskarledning, men annars är pliktlagen jättetydlig. Vi ska samla in och spara allt som är utgivet i Sverige, oavsett innehåll. Och vi pratar om att vi ska vara den säkra källan. Det är inte vårt jobb att faktagranska, men vi ska finnas här om någon annan vill faktagranska. ■

BILD: PRIVAT

HENRIK BYLUND
Enhetschef,
Kungliga Biblioteket

BILD: PRIVAT

LINNEA SJÖGÅRDE
Bibliotekarie och handläggare,
Kungliga Biblioteket

BILD: PRIVAT

MATHIAS LINDQUIST
Bibliotekarie och handläggare,
Kungliga Biblioteket

FAKTA

FAKTA

- Den första pliktlagstiftningen om leverans av allmänt spritt material stiftas år 1661. Då var den ett censurinstrument, ett sätt för statsmakten att kontrollera skrifter innan de spreds till medborgarna.
- Från 1949 gäller lagen även för utlandstryckt material med svensk utgivare.
- År 1979 börjar lagen gälla för film, musik, radio, tv och multimedier. Från 1995 gäller den även datorspel och interaktiva medier.
- År 2012 införs E-plikt-lagen, vilket ger KB möjlighet att samla in elektroniskt material. År 2015 träder lagen i full kraft.
- Alla tryckerier, producenter, utgivare och distributörer är skyldiga att lämna pliktexemplar av sitt material till KB.

Källa: KB

BILD: NATALIJAANKOVETS/123RF

AIOLOS

vill hålla hög nivå

Förra årets bästa kulturtidskrift, med fokus på humaniora, essäistik, skönlitteratur och konst, och med en ambition att hålla en språklig hög nivå. Så skulle en beskrivning av tidskriften Aiolos kunna låta. Noll27 ringde till Niklas Haga, en av två huvudredaktörer, för att få veta mer.

– Vi vill att Aiolos ska vara ett forum för fördjupning som det inte finns särskilt många av i svensk offentlighet, säger Niklas.

TEXT OCH BILD: EVELINA WESTERGREN

Ambitionen är att tidningen ska vara samtida och gå in på djupet i olika ämnen, utan att behöva vara beroende av dagsaktuella frågor.

– Sedan vill vi också så gott vi kan med våra begränsade re-

surser, ägna oss åt språkarbete. Vi vill kunna publicera genomarbetade och genomredigerade texter med hög språklig nivå.

Aiolos har funnits sedan 1995 och grundades av litteraturvetare från Stockholms universitet. Den innehåller olika tex-

– Det är lite som en mussla som sitter på en klippvägg någonstans, så kommer det in något skräp som fastnar och så spottas det, förhoppningsvis, ut en pärla något år senare. Vi upplever det som en pärla i alla fall.

NIKLAS HAGA
Redaktör, Aiolos

BILD: PRIVAT

ter i form av skönlitteratur, humaniora, essäistik, men också mycket bilder och konst. Tidningen, som har en upplaga på mellan 500 och 800 exemplar, kommer ut i mellan två till fyra nummer per år.

Bygger på temanummer

Varje nummer är uppbyggd kring ett tema, som kan dyka upp på olika sätt. Ibland samarbetar redaktionen med en gästredaktör som har en idé. Ibland är det en enda text som kommer in, som sätter i gång tankarna. Och eftersom redaktionen är liten och tidningen omfattande, tar det runt ett år från att ett tema dyker upp till att det blir ett färdigt nummer.

– Det är lite som en mussla som sitter på en klippvägg någonstans, så kommer det in något skräp som fastnar och så spottas det, förhoppningsvis, ut en pärla något år senare. Vi upplever det som en pärla i alla fall, säger Niklas Haga.

Ett av numren handlar om apokalypsen. Ett går på djupet i en enskild poets verk, ett annat handlar om kopplingen mellan en poet och en konstnärs arbeten. Ett annat om post-sovjet. Och det allra senaste om 1920-talet.

Utmärkelse fick stor betydelse

Aiolos temanummer, noggranna formgivning och olika texter, har inte gått tidskriftsvärlden förbi. Förra året utsågs de nämligen till årets kulturtidskrift av Föreningen för Sveriges kulturtidskrifter.

– Ja, det var faktiskt oväntat, ett stort kvitto på det vi gör. Det var inget vi hade kalkylerat med. Men det var en stor skjuts och jätteroligt att få det.

Utmärkelsen har också lett till uppmärksamhet, större synlighet, och något mycket viktigt, till fler prenumeranter och

sålda nummer. För ekonomin för Sveriges kulturtidskrifter är ofta ansträngd.

– Ja, vi blir ju inte rika på det här, det kan man säga. Det är mycket övertid, det är mycket extraarbete. Vi gör det för att det är jättekul och för att vi tycker väldigt mycket om det. Vi som jobbar med Aiolos är humanioranördar, det får man ju säga, säger Niklas och skrattar.

– Det känns som att vi gör någonting som ingen annan riktigt gör och så länge vi kan göra det bra, så är det väldigt tillfredställande och roligt.

Niklas jobbar halvtid med Aiolos. Och bortsett från försäljning av lösnummer, prenumerationer och kulturstöd, går det hela ihop med hjälp av att tidskriften ges ut av kulturföreningen Faethon, som också är ett förlag.

– Eftersom det är en enhet kan vi använda pengar från förlaget till tidskriften också. Hade det inte varit för det hade det varit väldigt svårt att få det att gå runt.

Viktigt med fördjupning

Att Aiolos vill finnas som ett forum för fördjupning, hänger också ihop med att mycket i samhället i dag ska gå fort och därför ofta blir kortfattat. Därför är det också viktigt att kulturtidskrifterna finns som en motvikt till det, menar Niklas.

– Det är fullt möjligt att se Aiolos som ett slags svar på allt annat som går så fort. Hade vi haft en långsammare offentlighet i övrigt, hade kanske tidningen blivit tunnare, säger han.

– Vi som gör den ser i alla fall ett stort värde i att det är en tidskrift som dels får ta tid att göra, dels tar tid att läsa. ■

TUNGVIKTARE FÖR ALLA LYRIKVÄNNER

Lyrikvännen är Sveriges äldsta poesikulturtidskrift och har sedan 1954 varit en tidning för samtida lyrik. Sedan 2020 finns redaktionen i Malmö där litteraturkritikern Anna Lundvik och poeten David Zimmerman fortsätter bevaka såväl svensk som utländsk poesi.

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

Den lilla gula metallskylten syns tydligt mot den röda tegelväggen och berättar att i huset bor bland annat Lyrikvännen, tidskrift för poesi. Innanför porten hittar jag tidningsredaktionen en halv trappa upp i den gamla portvaktarbostaden med fönster mot gården och toalett i farstun.

– Det är inte stort, men vi är ju bara två, säger Anna Lundvik som tillsammans med David Zimmerman tar emot i det lilla redaktionsrummet där två arbetsplatser, en bokhylla med gamla nummer av Lyrikvännen och en mängd kartonger fyller utrymmet. På väggen bakom arbetsplatserna hänger tre affischer i form av äldre bilder av Lyrikvännen, där en av dem visar den uppförstorade texten: »Varför läser man lyrik? Låt mig göra en motfråga: varför andas man?«.

– Det var den allra första meningen i det första numret av Lyrikvännen. Och det är fortfarande något som upptar oss väldigt mycket, frågan om vad poesin gör med våra liv, säger Anna och får medhåll av David.

– Vi har verkligen en ambition att försöka förstå poesin som något viktigt, men också som något vardagligt. Om det så är en svår poet från Mexiko eller en svensk klassiker, så vill vi hitta angelägenheten här och nu. För det var på något sätt där Lyrikvännen började. I det vardagliga.

Folkbildande

När Anna och David tog över tidningen var det med ambitionen att läsarna ska känna igen sig och att tidningen ska likna det den alltid varit. Men de vill också föryngra, och förutom att hålla fast vid de som skrivit för Lyrikvännen i många år ville de också hitta yngre skribenter och nya kontakter och kanske också hitta nya sätt att sprida den på.

– Egentligen är det ganska naturligt eftersom vi är yngre än förra redaktionen, säger Anna och berättar att deras ambition är både att få yngre läsare att upptäcka den svenska poesins historia, och den äldre publiken att upptäcka och möta ny poesi och en yngre generation.

– Det handlar mycket om att koppla ihop saker och hålla den svenska poesihistorien levande. Och vi har tagit fasta på ambitionen som grundaren av Lyrikvännen, Stig Carlson, hade på 1950-talet, att tidskriften skulle var folkbildande och göra poesin tillgänglig för alla.

Ytterligare ett steg i Stig Carlsons anda är Lyrikpodden som Anna och David startat. Ett, menar de, modernt och effektivt sätt att nå nya och yngre läsare och få dem att hitta till tidskriften.

– Vi har ökat Lyrikvännens närvaro på sociala medier sedan vi tog över. Men vi vill inte bara maximera antal prenumeranter, vi vill att folk ska upptäcka tidskriften och läsa nya saker, betonar Anna.

– Vi har verkligen en ambition att försöka förstå poesin som något viktigt, men också som något vardagligt. Om det så är en svår poet från Mexiko eller en svensk klassiker, så vill vi hitta angelägenheten här och nu.

DAVID ZIMMERMAN
Redaktör, Lyrikvännen

ANNA LUNDEVIK
Redaktör, Lyrikvännen

Tilltal

Som tidskrift är Lyrikvännen en nischad poesitidning med en stor grupp trogna läsare som består av både experter och poesi-amatörer. Tidskriften kommer ut med sex nummer om året och innehåller en blandning av essäer som är översatta eller skrivna på svenska, nyskriven eller nyöversatt poesi, samt recensioner.

– Lyrikvännen är lite speciell innehållsmässigt eftersom den egentligen aldrig har nischat sig inom poesin, däremot ska det handla om poesi. Vi vill hitta kopplingar mellan det förflutna och nuet och koppla ihop poeter med varandra, berättar David.

– Vi vill ringa in vad som händer i poesiverige just nu, hitta aktuell poesi och unga poeter från både Sverige och resten av världen, diskutera aktuella frågor och förstå och kanske återaktualisera den traditionella poesin. Helt enkelt ha en överblick över vad som händer med poesin i vår samtid och samtidigt hålla den svenska poesihistorien levande, tillägger Anna.

Även om innehållet i Lyrikvännen är sig tämligen likt sedan 1950-talet, har utseendet ändrats genom åren. När Anna och David tog över tog de fram en ny, modern layout de ville skulle flirta med äldre upplagor, men förmedla en känsla av samtid.

Resultatet blev en tidskrift som utmärker sig genom ett modernt uttryck och att omslagssidan är två centimeter smalare än förstasidan.

–Tidskriften är ett objekt och vi ville ge den ett karakteristiskt utseende som ska få fler att vilja läsa den, säger Anna.

Arkiv

Just nu har Lyrikvännen en provisorisk webbplats, men en ny kommer att lanseras under året. Här kommer man att hitta information om tidningen, länk till podden och ett arkiv som ska göra det lättare att söka på texter.

– Det finns ju så mycket bra poesi och bra texter som publicerats i Lyrikvännen genom åren som vi tycker är vårt ansvar att tillgängliggöra, säger Anna och förklarar att man ska kunna söka efter en artikel, poet eller skribent, se vilket nummer av Lyrikvännen den är publicerad i och sedan beställa aktuellt nummer av tidningen.

– Det kommer inte att bli en textbank, förklarar David. Vi tänker inte publicera texter eller tidningar digitalt, för vi vill hålla fast vid trycksaken så långt det går. Vi tycker den har ett egenvärde. ■

FAKTA

- Tidskriften Lyrikvännen grundades 1954 av författaren Stig Carlson som en medlemstidskrift till bokklubben FiBs Lyrikklubb.
- Mellan 2001 och 2006 drevs Lyrikvännen av bokförlaget Ordfront i Stockholm, och 2006 blev den utsedd till Årets kulturtidskrift.
- Mellan 2007 och 2019 gavs tidskriften ut av Ellerstöms förlag i Lund, och 2019 blev den nominerad till Årets kulturtidskrift.
- 2020 tog David Zimmerman och Anna Lundvik över och redaktionen flyttade till Malmö.
- Lyrikvännen drivs av en förening.

Källa: Lyrikvännen

En tidning full av SKRIVTIPS

Det sägs att var tredje svensk drömmer om att skriva en bok. Tidningen Skriva vill vara en hjälp över tröskeln och har på olika sätt medverkat till att många läsare debuterat. Redaktionen består av radarparet Tobias Regnell och Johanna Wiman som har alldeles för många idéer och uppslag än vad det finns plats till.

TEXT OCH BILD: PAULA ISAKSSON

Tidningen Skriva sitter i gamla Lagerhuset vid älven i centrala Göteborg. I dag är huset, som ursprungligen byggdes åt hamnen 1920, befolkat av förlag, över-sättare, skribenter, arkitekter och kultur-verksamheter i en enda kreativ röra. På andra våningen delar Skrivans tvåmannare-daktion kontor med magasinerna Filter och Offside. Alla tre publikationerna ingår i Offside Press AB. Trots att det är tajt mellan skrivborden med många medarbetare på plats, råder ett koncentrerat lugn i den långsträckta lokalen.

Den ena hälften av Skrivans redaktion, Tobias Regnell, är sedan länge en profil inom tidskriftsvärlden. Vid millennieskiftet startade han och Mattias Göransson fotbollsmagasinet Offside, som bara något år senare belönades med Stora Journalistpriset. 2008 föddes syskonet Filter, som har fått flera tunga journalistiska utmärkelser för sina granskande reportage. Båda magasinerna har gjort sig kända för sina långa och genomarbetade texter där varje ord vägs på väg och inget slipper undan för redaktörernas ögon.

Liten budget i början

Tidningen Skriva däremot är inte Tobias och Mattias egen baby, utan startades av göteborgarna Per Adolfsen och Martin Karlsson.

– De såg ett hål, en lucka, det fanns ingen tidning om skrivande i Sverige, berättar Johanna Wiman som fick an-

ställning som reporter på Skriva ett par år efter starten och idag är chefredaktör.

– Båda var intresserade av skrivande och inspirerades bland annat av en amerikansk tidning som heter Writers Digest. Jag tror man kan säga att det var ett lustdrivet projekt. När de hade kommit på idén fick de väldigt bråttom så att ingen annan skulle hinna före.

Både Per och Martin hade tidigare varit chefredaktörer på gatutidningen Faktum. Med en liten budget och hjälp från skribenter och fotografer i vänskretsen gav de ut sitt första nummer av Skriva 2011.

– Jag har det i en pärm där inne, det såg ganska annorlunda ut, säger Johanna med en gest mot rummet bakom oss där dagsljuset flödar in genom stora spröjsade fönster.

När Offside Press tog över Skriva 2015 följde de två grundarna och Johanna med i köpet. Men så slutade Martin och sedan även Per för att gå vidare till andra jobb. Då klev Tobias in och tog över rollen som chefredaktör.

– Det var tänkt att vara en tillfällig lösning men jag tyckte det kändes väldigt roligt att få jobba med Johanna som hade varit med i flera år och hade bra koll på allt. Efter tolv år som redaktör för Offside var det också rätt skönt att få en paus, jag hade liksom inte kvar några trolleritrick i lådan, säger han.

Många skriver dagbok

Nu är Johanna och Tobias ett radarpar

med gemensamt ansvar för tidningen. Sex gånger om året ger de ut ett fullmatat magasin med författarmöten, reportage, råd och tips för folk som skriver. Enligt undersökningar drömmer så många som var tredje människa i Sverige om att bli författare. Av dem som läser tidningen har nittiosex procent skrivandet som sin hobby eller som sitt yrke, förklarar Tobias.

– Många av dem som vinner våra novelltävlingar är journalister, informatörer, lärare och bibliotekarier som skriver vid sidan av sitt yrke. När vi hade dagböcker som tema märkte vi att otroligt många skriver dagbok, ofta på ett väldigt ambitiöst sätt.

Tanken med tidningen är att man ska kunna läsa den på olika nivåer, både som amatörskribent och etablerad författare, säger Johanna.

– I varje nummer har vi till exempel med ett porträtt av en författare, och om man själv drömmer om debuten kanske man suger åt sig av sådant som handlar om hur skrivprocessen ser ut på ett konkret sätt. Sedan tror jag att etablerade författare tycker det är spännande att läsa om hur andra författare gör.

När Johanna ska göra sina författarporträtt ställer hon nyfiket frågor om deras skapandeprocess. Hur gör de research, hur bygger de bokens värld, skriver de på morgonen eller på kvällen, för hand eller på datorn? Tycker de att skrivandet är roligt eller skitjobbigt? Ibland råkar hon ut för motvilliga författare som inte gillar att

FAKTA

Tidningen Skriva grundades 2011 och ingår sedan årsskiftet 2015/2016 i Offside Press AB som även ger ut magasinen Offside och Filter. Målgruppen är folk som drömmer om att skriva en bok eller redan är utgivna. Tidningen kommer ut sex gånger per år och har sextusen prenumeranter. Redaktionen består av Johanna Wiman och Tobias Regnell.

bli intervjuade. Men efteråt konstaterar de ofta att intervjun var kul.

– De är så vana vid att bara prata om de färdiga resultatet så de blir väldigt taggade av att få berätta hur de gör, säger Tobias.

Sedan blir det en lång text i tidningen. Men hur håller man ihop en text på många tecken?

– Först måste man lägga mycket kraft på idén, vad det är exakt som man vill berätta, svarar Tobias. Sedan behöver man planera in när man ska vara med ute på fältet, helst ska man inte bara träffas på ett fik. Det handlar mycket om att det finns en bra berättelse eller en person eller en teori som kan bära texten. Då blir skrivandet bättre och lättare.

Får världens pulspåslag

De skriver det mesta själva men anlitar ibland också frilansare. I varje nummer ingår också minst en guide om en genre eller skrivandets byggstenar, som till exempel »50 tips för din roman« eller »7 frågor som vässar din dramaturgi«. Båda fanns med i det senaste numret. Sedan ett par år tillbaka finns också ett regelbundet inslag där författare berättar om sådant som de är extra bra på.

– Bland annat har Marie Hermanson skrivit om miljöbeskrivningar och Helena von Zweigbergk om att skriva om kärlek, säger Tobias. Författare tycker det är roligt att dela med sig av sina specialkunskaper.

Men finns det verkligen så mycket att

berätta om skrivande att det kan fylla sex nummer per år? Tar idéerna aldrig slut?

– Problemet är nog det motsatta, skrattar Johanna. Vi har ett dokument som vi kallar för bruttoidelistan och det är helt överblickbart. Jag får världens pulspåslag när jag ser det.

– Ja, det är helt gigantiskt, tillägger Tobias. Det är väl en sådan erfarenhet man har som journalist, att ju mer man kan om ett ämne desto fler idéer får man. Men det finns vissa saker som går igen, till exempel kan vi ha med en guide i något som vi skrev om för flera år sedan. Vi tänker att det kanske inte är så många av våra läsare som var med då, eller så kommer de inte ihåg.

Antalet prenumeranter uppgår till sextusen, men Skriva har också många läsare på biblioteken och den används på utbildningar. Enligt Orvesto är det 44 000 personer som läser Skriva.

– De hade gärna fått vara prenumeranter allihop, skrattar Tobias. Det är en ny rekordsiffra och det känns väldigt kul. Det är också ett bra resultat för dem som annonserar i tidningen.

Många trogna läsare

Bland läsarna finns de som är väldigt trogna tidningen. De läser allt, både i pappersupplagan och på webben, går på alla event och sitter klistrade vid Skrivans kafésken under Bokmässan. De deltar också i de flesta novelltävlingar och skickar gärna glada tillrop på Instagram.

Under de senaste åren har flera vinnare debuterat, berättar Tobias.

– Det känns som att tidningen har hjälpt många att komma över tröskeln. Ofta när vi gör intervjuer med debutanter säger de att tidningen har varit jätteviktig för dem.

Skriva ger också själva ut böcker. För några år sedan kom till exempel Johannas handbok »Ge ut din bok«. Dessutom ordnar tidningen skrivarkurser och sedan ett par månader turas Johanna och Tobias om att skicka ut ett nyhetsbrev i veckan med tips, krönikor och personliga reflektioner. Men trots allt som händer vid sidan av, är det ändå tidningen som är navet, påpekar de.

När intervjun närmar sig sitt slut går Johanna iväg och hämtar pärmen med gamla nummer. Hon visar det allra första och skrattar nästan lite generat över omslaget som påminner om en klassisk veckotidning, till skillnad mot dagens mer lekfulla profil. Bakom den nya layouten står Ola Carlson, art director och numera även vd för Offside Press.

– Det gjorde Skriva väldigt gott att få komma hit, säger Johanna. Först blev det en ny form och sedan har Tobias infört sitt dedikerade sätt att jobba med texter. Det har smittat av sig på mig, jag har fått gått i Regnells hårda skola. Om Skriva var en person skulle den vara väldigt tacksam över att Tobias tog över. ■

PONTON

är en PLATTFORM

för ungas texter och bilder

En intervju med August Strindberg eller en bokrecension i form av poesi. På kulturtidsskriften Ponton uppmuntras unga att leka med formen i sina texter.

– Ponton ska vara ett rum där texter ska få vara prövande eller tonåriga, det första man skriver eller början på något, säger redaktören Martina Lowden.

TEXT: PAULA ISAKSSON | BILD: MARIA LORENTZON

Till Ponton kan vem som helst mellan fjorton och tjuugoett år skicka in poesi och prosa. Men också målningar, teckningar, serier och foton. Dessutom har Ponton en egen redaktion med unga i samma ålder som skriver artiklar, litteraturkritik och krönikor till varje nummer. Redaktörer för Ponton är Martina Lowden, litteraturkritiker och författare, och Maria Lorentzon, bibliotekarie på Stockholms stadsbibliotek.

– Ponton är en tvådelad tidskrift och vi leder varsin del. Jag håller i det redaktionella materialet, och Maria i det som skickas in, förklarar Martina.

Det första numret av Ponton gavs ut 1998. Initiativet kom från bibliotekarien Lena Lundgren på Norrtälje stadsbibliotek som fick idén efter att ha hållit i flera skrivarläger. Hennes vision var att Ponton skulle ge ungdomarna möjlighet att bli publicerade och lästa av andra än den närmaste kretsen. Sedan dess har tusentals skönlitterära och konstnärliga verk publicerats i tidskriften.

Fyra gånger om året

Martina började sin bana på Ponton redan 2001, under gymnasieåren. Då var hon själv en av de skrivande ungdomarna i redaktionen. I egenskap som redaktör uppskattar hon när medlemmarna vågar experimentera och blanda olika sätt att skriva på.

– Vi vill gärna se texter som leker lite med form. Till exempel kan en recension dyka upp som en lista eller brista ut i lyrik för att kunna säga något om boken. Det går också utmärkt att gå till Strindbergs grav och intervju honom, och texterna får gärna dra i väg åt det skönlitterära hållet, säger Martina.

Ponton kommer ut fyra gånger om året och inför varje nummer träffas redaktionen två gånger för att spåna idéer – ska man ha något särskilt tema, finns det intresse för att intervju en person el-

ler ska man bjuda in en författare? Många gånger bygger man vidare på varandras idéer och kommer fram till nya saker, förklarar Maria.

– Det fantastiska samarbetet och att de unga får komma in i en miljö med andra som är intresserade av samma saker skapar en väldigt fin gemenskap.

Inför varje nytt nummer samlar Maria alla insända bidrag i ett häfte som hon skickar ut till medlemmarna i redaktionen. Ofta kan det handla om upp till åttio sidor text som de ska läsa innan gruppen träffas igen.

– Vi gräver ner oss i texterna och alla får dela med sig av tolkningar, intryck och känslor och sedan väljer vi gemensamt ut vilka bidrag vi vill publicera. Det är inte alltid som åsikterna är lika och ofta händer det att någon ändrar sig under mötetets gång i vad den tycker om en text, säger hon och berättar att bidragen kommer från hela landet.

– Det roliga är att det inte är samma personer som skickar in utan det tillkommer nya hela tiden. Många skriver i sina följebrev att de har upptäckt oss på biblioteken.

Blev publicerad direkt

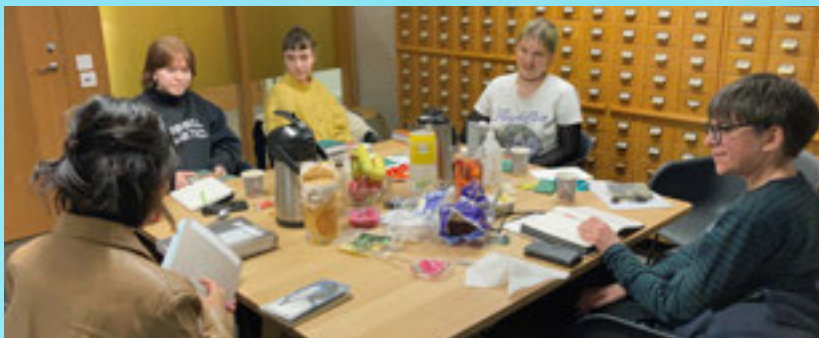
På biblioteket, på nätet eller på olika evenemang – Ponton försöker synas på flera

olika ställen för att nå ut. En av dem som sitter med i redaktionen är 16-åriga Eddie Zeitoun. Han hittade Ponton på nätet för ett drygt år sedan, efter att ha skickat in ett par av sina texter till en anarkosocialistisk tidning men blivit refuserad.

– Jag såg att Ponton var för unga så jag tänkte att det kunde vara ett bra ställe att skicka mina texter till. Jag blev publicerad direkt och fick tre sidor, det gav mig väldigt mycket hybris, säger han skämtsamt.

Från början hade Ponton sin bas på Norrtälje stadsbibliotek. Numera träffas redaktionen på Tranströmerbibliotekets ungdomsavdelning Punktmedis centralt i Stockholm. Därför är det en fördel om medlemmarna har sin bas i huvudstaden.

Men förutom gemensam bostadsort är alla väldigt olika varandra, menar Eddie.

– Vi som är med i redaktionen är ju folk med all möjlig kultur bakom sig. Som andra generationens invandrare tycker jag att det är jättebefriande, med Ponton blir väldigt många olika röster hörda.

Skriver för att man måste

Tvärtemot alla larmrapporter de senaste åren om att ungdomar läser allt mindre är intresset för att skriva jättestort, menar Maria och Martina. För Maria hänger skrivandet inte självklart ihop med läsandet utan i stället tror hon att skrivandet kommer ur ett behov av att skapa och uttrycka sig, att förstå sin omvärld och sig själv.

– Ja, det där kan jag känna igen mig i. Skrivandet är en process som är livsnödvändig på något sätt, håller Eddie med om.

Många av de som har suttit med i Pontons redaktion, eller skickat in bidrag, har senare börjat jobba som författare, litteraturkritiker eller illustratörer. Varje år är det minst en eller två som debuterar.

– Vi har en lång lista med de som har debuterat och det känns roligt att vi var först med att publicera dem, säger Martina. ■

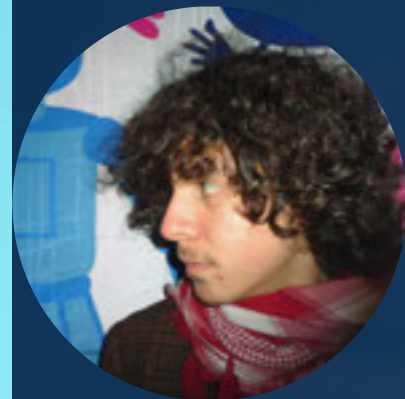
MARTINA LOWDEN
Redaktör, Ponton

BILD: FRANKIE FOUSANTINI

MARIA LORENTZON
Bibliotekarie, Stockholms stadsbibliotek

BILD: MARIA LORENTZON

EDDIE ZEITOUN
Redaktionsmedlem, Ponton

BILD: ALMA EDVALL

FAKTA

Kulturtidskrift på punktskrift

Horisont är en finlandssvensk kulturtidskrift som genom ett samarbete med Förbundet Finlands Svenska Synskadade, FSS, sedan 2020 gör det möjligt för punktskriftsläsare att ta del av tidningen.

– Detta är den första tidningen i Finland som kommer ut i sin helhet på punktskrift, och att det är just kulturtidskriften Horisont är vi jättegglada för, säger Tessa Bamberg som är punktskriftsansvarig på FSS.

TEXT: HELÉN ANDERSSON | BILD: FÖRBUNDET FINLANDS SVENSKA SYNSKADADE

FSS har länge producerat egna tidningar i punktskrift, men genom samarbetet med Horisont är det nu möjligt för punktskriftsläsare att för första gången kunna ta del av en kulturtidskrift i sin helhet.

– I mitt jobb som punktskriftsansvarig på FSS ingår att hålla kurser och lära ut punktskrift. Men att hålla en kurs och sedan inte ha något intressant material att erbjuda, det haltar, säger Tessa och berättar att idén om ett samarbete med en kulturtidskrift är sprungen ur dels en vilja att höja statusen för punktskrift, och dels att få intressant läsmaterial till punktskriftsläsare.

– Horisont är en mångsidig och inspirerande tidning som behandlar kultur ur ett brett perspektiv, och dessutom en tidning många känner till. Både för sitt breda innehåll och för att den 2020 utsågs till årets kulturtidskrift i Finland.

Omfattande material

I praktiken skickar Horisont sitt material i Wordformat till Tessa som bearbetar materialet till lämplig punktskriftslayout. Och eftersom fotografier och illustrationer spelar en stor roll för helhetsuppfattningen av Horisont, betyder det att dessa också måste förklaras i form av textbaserade bildbeskrivningar.

– Horisont består i regel av 65 sidor svartskrift vilket blir närmare 200 sidor punktskrift, berättar Tessa och beskriver hur hon delar upp tidningen i tre spiralbundna häften som skickas till prenumeranten.

– Ett ordentligt läspaket som tar mig ungefär en arbetsvecka att sammanställa. För tidskriften Horisont innebär samarbetet däremot varken något extraarbete eller extrakostnader. Deras prenumeranter betalar prenumerationsavgift till dem som vanligt, och vi hoppas ju att fler tidskrifter ska inse att det inte behöver betyda en enorm ekonomisk satsning.

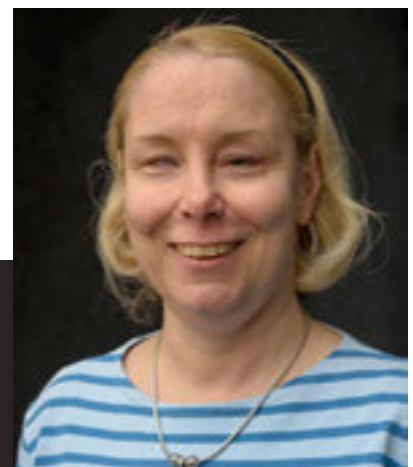
Inspiration

Hittills har Tessa bara fått positiv respons från punktskriftsläsarna som läser Horisont där de flesta beskriver hur de bläddrar och läser artiklar de blir intresserade av. Hon har också hört att prenumeranter blivit inspirerade och hittat nya författare att läsa, och själv använder hon artiklar och innehåll i tidningen som diskussionsunderlag i en punktskriftscirkel.

– Och det är precis det som det handlar om. Att man kan läsa i sin egen takt och reflektera utan att någon annan tolkar texten. Det här är ett pionjärbete för oss, men vi hoppas förstås att snart kunna utvidga utbudet av tidskrifter på punktskrift, för det finns definitivt aldrig för mycket av mångsidigt och meningsfullt läsmaterial. ■

FAKTA

- Horisont är en finlandssvensk kulturtidskrift som kommit ut sedan 1954 och ges ut av svenska Österbottens litteraturförening med nordisk räckvidd och internationellt perspektiv.
- Horisont publicerar artiklar, essäer, dikter, noveller, kritik, konst och fotografier. Ibland förekommer debatt, ibland är det temanummer om viktiga och aktuella företeelser inom litteratur och kultur.

TESSA BAMBERG
Punktskriftsansvarig, FSS

UTVECKLANDE TIDSKRIFTSKLUBB

De senaste åren har tidskriftsklubbar som metod för kompetensutveckling på bibliotek blivit allt vanligare, och bland annat noll27 har skrivit om det vid flera tillfällen. Men vad är en tidskriftsklubb? Noll27 ringde upp Malin Ögland, universitetsadjunkt på BHS och med egen erfarenhet av tidskriftsklubbar, för att reda ut begreppet.

SAMMANSTÄLLNING: HELEÉN ANDERSSON | BILD: BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN I BORÅS

Varför ska man ha en tidskriftsklubb på biblioteket?

Det är en billig metod för ett gemensamt utvecklingsarbete och medarbetarnas kompetensutveckling. Tidskriftsklubben skapar helt enkelt en gemensam kunskapsgrund och referensram i en personalgrupp. Man skulle också kunna se det som en metod för gemensam omvärldsbevakning på ett organiserat sätt.

Jag har också hört många som sagt att de efter utbildningen vant sig av med att läsa vetenskapliga och teoretiska artiklar, men att de genom tidskriftsklubben förstått att de saknat det och tycker det är stimulerande och kul.

Metoden kommer ju från den medicinska disciplinen där den används som ett sätt att hålla sig uppdaterad. Både på utbildningar och bland praktiker.

Rubriken tidskriftsklubb kan ju vara lite missvisande. Måste man läsa tidskriftsartiklar?

Vad man väljer att läsa är något man kan komma överens om i personalgruppen. Det kan också vara uppsatser eller utdrag ur böcker. Men det är ingen bokklubb som diskuterar en roman eller en dikt.

Läser alla samma text?

Det behöver inte vara så, men jag tycker det är bra att läsa samma för då kan man hjälpas åt med läsningen, till exempel om det är en text som kan vara svår att förstå.

Sedan finns det exempel på att man enas om ett speciellt ämne där alla läser olika artiklar som behandlar olika aspekter av ämnet och som man sedan presenterar för varandra. Det kan ju vara ett sätt att snabbt orientera sig i ett nytt ämne, och om man ska göra ett utvecklingsarbete kan det vara smart.

Ett annat sätt om man vill studera en viss aspekt av något, är att alla läser samma men i olika format. Någon läser en artikel, någon annan lyssnar på en podd och så vidare. Och sedan diskuterar man hur ämnet behandlas utifrån de olika formerna.

Alldeles nyligen hörde jag om en tidskriftsklubb på twitter där man under en viss hashtag diskuterar enskilda medicinska artiklar.

När jag började med tidskriftsklubb hade vi en bokklubb som vi kallade för genrebokklubb. Det var på den tiden när

manga var stort och då läste vi en gemensam vetenskaplig artikel om manga samt en valfri mangabok, och sedan pratade vi. Så kan man också göra.

Vad kan vara svårt med metoden tidskriftsklubb?

Dels är det tiden och att ge utrymme för läsning. Jag brukar rekommendera att man utnyttjar de strukturer man har, till exempel på APT. Det bästa är ju om man inte ser ett utvecklingsarbete som något man gör vid sidan av, utan att det är integrerat i det dagliga arbetet och att tidskriftsklubben är något återkommande.

Sedan kan det vara svårt att hitta rätt nivå på texten. Där får man pröva sig fram helt enkelt.

Har du några tips till de som vill prova metoden tidskriftsklubb?

En förutsättning är förstås att alla läser, annars är det är svårt att diskutera. Om man tycker det är svårt kan det vara bra att börja med att man pratar om texten utifrån dess form. Att man tittar på texten utifrån vad man tycker om språket, om och varför den är svår att förstå et-cetera.

Man kan också utse en person som ansvarar för att göra en bakgrundskoll. Till exempel vad det är för typ av artikel, vem som har skrivit den och var den publicerats. Och så diskuterar man först form och metod i texten, sedan innehåll och till slut dess relevans för den egna verksamheten. ■

MALIN ÖGLAND
Universitetsadjunkt, BHS

BIRGITTA WALLIN

SPINDELN I NÄTET

För Birgitta Wallin betyder jobbet som redaktör och ansvarig utgivare på kulturtidskriften Karavan en hel del. Det präglar hennes liv och hon beskriver sig själv som både VD och vaktmästare på tidningen.

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

Det närmar sig påsk och utanför det anrika caféet och bageriet på Götgatan i Stockholm flockas människor för att titta på de fantasifulla marsipandekorationerna i butikens skyltfönster. Caféet ligger inte långt från Birgitta Wallins bostad

Tillbaka i Sverige varvade hon i några år fler resor till Indien med studier i litteraturvetenskap, ett år på Biskops Arnös skivbutik och jobb på bibliotek. När hon i början av 1990-talet upptäckte tidskriften Halva världens litteratur, en

I samma skede bytte också tidskriften namn till Karavan eftersom det gamla namnet upplevdes som långt och krångligt och inte blev bra när det översattes.

– Namnet bara dök upp i mitt huvud och ordet karavan finns ju i många språk

– Vi reste runt i Indien i tre månader och jag upptäckte både landets skönhet och dess fattigdom. Jag skulle vara en sten om jag inte hade berörts av alla öden vi träffade på, det hade en stark inverkan på mig. Men också allt det vackra, litteraturen och arkitekturen, ja, jag fick ett enormt intresse för det.

och är ett gammalt ord med ursprung i bland annat sanskrit. När jag slog upp ordet i en ordbok förklarades det som »människor och djur på färd genom oländiga trakter«. Och det var ju som en dikt bara det, så då blev det Karavan. Dessutom, tillägger hon, visade

och hon kommer gående till vårt möte med en Karavan-tygkasse hängande över axeln. Vi hälsar på varandra och jag kommenterar det stora intresset för färgglada påskharar och chokladägg.

– Det är vackert och det är gott, men dyrt, konstaterar hon leende när vi tränger oss förbi, hittar en ledig plats inne på caféet och beställer varsin kaffe.

Indienfreak

Under mina förberedelser inför mötet med Birgitta har jag mellan raderna förstått att hon har en alldeles särskild relation till Indien. Visst är det så, håller hon med, och medan vi väntar på vårt kaffe berättar hon om hur hon som ung jobbade extra på Djurgårdsfärjan för att få ihop pengar till sin första resa till Indien. Det var hennes sambo som i sin roll som fotograf rest runt i landet och kommit hem med berättelser och fotografier och väckt hennes intresse och längtan.

– Vi reste runt i Indien i tre månader och jag upptäckte både landets skönhet och dess fattigdom. Jag skulle vara en sten om jag inte hade berörts av alla öden vi träffade på, det hade en stark inverkan på mig. Men också allt det vackra, litteraturen och arkitekturen, ja, jag fick ett enormt intresse för det.

tidning som spred kunskap om litteratur från Afrika, Asien och Latinamerika, kände hon att den var riktad till henne och hon prenumererade från första numret.

– Jag var ju ett indiefreak och tidningen handlade om litteratur och om den delen av världen, så jag kände att det stämde.

Karavan

När tidskriften efter några år sökte ny redaktör, tog Birgitta initiativet till att tillsammans med några bekanta ta över tidningen och flyttade redaktionen från Göteborg till Stockholm. Till en början var allt arbete med tidskriften ideellt, och med dålig ekonomi blev det tunna, och kanske inte alltid så genomarbetade nummer. För att få ordning på upplägg bestämde det att tidskriften skulle ha en ansvarig redaktör för varje nummer, och det blev så att Birgitta gjorde flera nummer. När tidskriften så småningom också fick ett treårigt utvecklingsstöd från Kulturrådet vågade hon satsa helhjärtat på tidningen och säga upp sig från arbetet på bibliotek.

– Det var en omfattande ansökan till Kulturrådet och det var bra, konstaterar hon. För det gav oss anledning att formulera mål, inriktning och syfte med tidskriften.

det sig att Artur Lundkvist hade en tidskrift på 1930-talet som hette Karavan. Den var inte långlivad, men det var ändå roligt och det kändes som en hälsning från honom.

Översättningsprojekt

Under senare del av 1990-talet fick Birgitta möjligheten att göra en resa till Indien som skulle bli starten på ett tio år långt svenskt-indiskt översättningsprojekt. Genom en resa arrangerad av Sveriges Författarförbund och Indiens litterära akademi reste hon tillsammans med svenska författare runt i landet och fick litterära kontakter som hon tillsammans med författaren Tomas Löfström inte kunde släppa och som de skulle återkomma till.

– Vi blev mottagna som rockstjärnor och överösta med lotusblommor överallt vi kom, minns hon. Det var en helt fantastisk upplevelse som mynnade ut i översättningsprojektet Indiska Bibliotek.

Med stöd av SIDA har projektet genom åren översatt och introducerat indiska författare som skriver på något av de över 300 språk som talas i Indien. Under projektet vistades svenska översättare i Indien där de i samarbete med indiska översättare arbetade fram de svenska versionerna, utifrån en första engelsk översättning. Birgitta har själv bland annat

översatt den tamilspråkiga författaren Ambai, och hon kan fortfarande känna dofterna från översättarens kök i staden Chennai där de satt och jobbade tillsammans.

– I Ambais noveller finns många beskrivningar av mat, och översättaren bodde med sin mor som gärna gick till handlaren på hörnet och köpte örter och kryddor och lagade flera av rätterna i boken.

Litteraturredektiv

Det kommer nya kaffesugna besökare vid borden intill vårt, och vi passar på att fylla på våra egna koppar.

– Du kanske har förstått att det mesta i mitt liv rör sig runt litteratur, småler hon när vi balanserar våra fyllda koppar tillbaka till vårt bord.

– Att ge ut Karavan är som att vara en litteraturredektiv, att lyfta fram de berättelser som finns, men som är dolda för många. Berättelser som inte når oss i mediebruset, säger hon och gör en jämförelse mellan de berättelser och enskilda öden som når oss från kriget i Ukraina, och de berättelser som når oss från kriget i Jemen där hon saknar förmedling via enskilda människöden.

– Nu är inte litteratur den typen av nyhetsförmedling, men ändå, säger hon och tystnar fundersamt en stund. Men i alla fall, konstaterar hon, om man vill uppleva omvälvande litteratur eller hitta nya författare, då ska man läsa Karavan. För litteraturen har just den förmågan,

att en röst kan tala direkt till en annan, över avstånd både i tid och rum, säger hon och fortsätter:

– Något av det speciella med Karavan är att vi har mycket skönlitterärt material. Och eftersom vi konkret vill bidra till att det blir fler översättningar, har vi alltid med nyöversatta noveller och dikter. Och att vi har den inriktning vi har, med fokus på världen utanför västvärlden, beror på att det fortfarande saknas så mycket i den översatta litteraturen. Det är en total dominans från det anglosaxiska hållet.

Hon plockar upp några nummer av Karavan ur sin tygkasse och visar mig hur omfattande materialet är med sin blandning av noveller, berättelser, artiklar, intervjuer och recensioner. Nu för tiden är tidskriften väl etablerad och har upparbetade kontakter, men för att hitta innehåll innebär det ändå mycket läsande och omvärldsspaning för Birgitta. Till sin hjälp har hon ett redaktionsråd som hon säger är väldigt viktigt eftersom det är på dem hon testar idéer och förslag, och de kommer också med sina förslag. Och även om Karavan till liten del glidit över till en del ljudformat, bland annat genom Karavanpodden och inläsningar av noveller hämtade från tidningen, är Birgitta övertygad om att det är pappers-tidningen som är, och kommer att fortsätta vara, huvudprodukt.

– Vi tycker om papperstidningen och vill fortsätta lyfta fram den.

Hennes roll på Karavan har genom åren fördjupats och utvecklats, och ut-

över redaktörskapet sköter hon budgeten, skriver projektsökningar, går till posten och hämtar böcker och plockar fram stolar till kvällens evenemang när sådana är på gång.

– Jag är helt enkelt spindeln i nätet.

Nödvändiga berättelser

Hemma i sin lägenhet, berättar Birgitta, har hon en bronsskulptur stående på golvet, en skulptur hon beskriver som ett mellanting mellan en seg rätta och en säl, en skulptur så tung att den spräckte väskan när hon bar hem den från prisutdelningen av Årets tidskrift år 2000.

– Precis efter namnbytet blev Karavan utsedd till Årets tidskrift och det var verkligen en bekräftelse på att någon tidigt såg vad vi gjorde. Och att sedan få ta emot Stig Dagermanpriset 2009 var ju otroligt hedersamt, och att dessutom göra det för att »ha burit tusen och en nödvändiga dikter och berättelser in i det svenska språket«. Det är ju precis vad det handlar om.

Nu var det ett tag sedan Birgitta var i Indien, senast var på den stora litteraturfestivalen i Jaipur för sex år sedan. Hon bär på en ständig längtan tillbaka, för det var här hon upptäckte världen, och det var Indien som blev en ögonöppnare för henne när det handlar om orättvisor och skillnader.

– Det var också där jag fick ta del av både litteratur och vänskap så ja, någon gång i livet vill jag återvända till Indien. ■

NAMN: Birgitta Wallin

ÅLDER: 59 år

BOR: På Söder i Stockholm

FAMILJ: Sambo

GÖR: Redaktör för kulturtidskriften Karavan.

VAD GÖR DU PÅ FRITIDEN: Jag tycker om att gå på café och restaurang, på bio, träffa vänner, ta en cykeltur.

VART SKULLE DU RESA OM DU SKULLE GE DIG I VÄG I MORGON: En drömmesa är att åka tåg i Afrika och besöka Victoriafallen.

VAD LÄSER DU JUST NU: Dels läser jag en bok om översättning, Dolda gudar av Nils Håkansson, dels läser jag en novellsamling av Leila Aboulela från Sudan och Skottland.

Gott & blandat

Du vet väl att du kan läsa noll27 på webben? På noll27.se finns senaste numret, alla tidigare nummer och fler artiklar.

En dag om KULTURTIDSKRIFTER på bibliotek

Det finns en tidskriftsavdelning på alla bibliotek, men vad finns i hyllorna? Och hur kan de synliggöras och användas på ett kreativt sätt i bibliotekens läsfrämjande- och programarbete?

Detta är några av de frågor som kommer att diskuteras när Förvaltningen för kulturutveckling tillsammans med Nätverksstan arrangerar en dag om kulturtidskrifter. På plats kommer bland annat Gunilla Kindstrand, Tommy Bildström, Magnus William-Olsson och Birgitta Wallin att vara för att berätta om olika tidskriftsprojekt, om programverksamhet och om inköp av tidskrifter.

Konferensen äger rum den 1 september på Frölunda Kulturhus i Göteborg. Anmäler dig gör du på Förvaltningen för kulturutveckling, fortbildningar- och evenemang.

DIKKO på nätet

DIKKO är ett nätbaserat magasin av, om och för nationella minoriteter. Magasinet vill sprida kunskap om romer och nationella minoriteter och förmedlar dagligen aktualiteter och kultur med ett resande/romskt perspektiv.

–Vi valde att starta en digital tidning där det går att dela enskilda artiklar och där vi kan sprida information och finnas med i debatten, säger ansvarig utgivare Britt-Inger Hedström Lundqvist.

Läs mer om DIKKO på noll27.se ➔

Ung media värnar skoltidskriftens existens

På många skolor i landet skapas idag proffsiga tidskrifter med hög kvalitet på både texter och layout, långt ifrån den gamla tidens skoltidning med svartvita, suddiga stenciler. Elevernas produktioner har till och med ett eget pris, Årets skoltidskrift, och många får stöd och vägledning av den ideella organisationen Ung Media.

Läs om priset och om Ung Medias arbete på noll27.se ➔

Vi ses på bokmässan 22-23 september! D02:09

STÖD TILL LITTERATUR- OCH LÄSFRÄMJANDE INSATSER

I årets första fördelningstillfälle av stöd till litteratur- och läsfrämjande insatser delar Kulturrådet ut drygt 9 miljoner kronor till 68 beviljade ansökningar. Sökande är bland andra bibliotek, kommuner, regioner, ideella föreningar, boklådor och studieförbund. Bland de litterära evenemangen finns också både större och mindre festivaler och läsningar runt om i landet.

– Flera satsningar rör uppsökande verksamhet för ungdomar, interaktiva sagoläsningar, samt projekt riktade till särskolan. Också socialt läsande, som shared reading, små barns språkutveckling och läslovsaktiviteter märks som teman i ansökningarna, säger handläggare Anna Ringberg på Kulturrådets webbplats.

REDAKTION PÅ BIBLIOTEK

Under våren har Kritikklubben genomfört ett pilotprojekt tillsammans med biblioteket i Varberg som syftar till att etablera en redaktion med utgångspunkt i bibliotekets befintliga bokblogg.

Projektet syftar till att finna praktiskt genomförbara, roliga och ut-

vecklande modeller för att etablera redaktionella arbetssätt på bibliotek.

Magnus William-Olsson, som håller i Kritikklubben, är en av programpunkterna på dagen om kulturtidskrifter den 1 september då han närmare kommer att presentera projektet.

noll27

Vill du ha noll27?

Du kan få noll27 hem i brevlådan eller till din arbetsplats. Beställ en kostnadsfri prenumeration på prenumeration@noll27.se

Nästa nummer

Nästa nummer av noll27 har temat **Det hållbara biblioteket** och kommer ut den 21 september 2022.

Khaled Alesmael är svensk-syrisk författare och journalist. Han debuterade 2018 med romanen *Selamlük* och 2020 fick han Sveriges Radios novellpris för radionovellen *En tygväska med Damaskusträck*. Som journalist har han bland annat arbetat för tidskriften *Ottar* och Sveriges Televisions Uppdrag granskning.

Här skriver han om ett bibliotek där alla berättelser har en plats.

Om jag hade ett bibliotek...

If I had a library, I would dedicate one day every week to displaying a set of maps and inviting people from around the world to tell their stories and experiences in their own language. Interesting and intriguing things happen to people every day, but not everyone gets the opportunity to make their stories public. Instead, very few people have the chance to inform and inspire others with their stories, unless they're writers, journalists or others with a public following. There are many stories that deserve to be told, but they never will. Giving space to others to share their stories is a necessity. I will start with myself: I will tell my story of travelling, identity and citizenship.

Receiving my Swedish citizenship in November 2018 came with a great relief – my visa complications at border crossings (particularly airports) would finally be solved! A month later, in December 2018, I landed at Landvetter Airport after visiting the UK, and a handsome and bearded police officer stopped and asked me the reason for my visit to Sweden. "Jag bor här," was my reply, with a nervous and humble smile. He smiled back and extended his left arm, guiding me through the way out in a welcoming gesture. *Allhamdulillah.*¹

My skin is olive, my beard is black and dense, and I speak Swedish at a basic level, so how is it that I hold a Swedish passport!? I had a friend who worked at the police force in Skåne, and she told

me to always refer to myself as Swedish at border crossings. This advice proved to be extremely valuable. Another friend, from a migrant family living in Göteborg, recommended a phrase to use when I was met with wide-opened eyes and a, "really?!" when I said I was Swedish. He suggested that I identify myself as a newly Swedish, and explained that this is how his parents introduce themselves, even after living in Sweden for more than 30 years!

Newly Swedish!! This phrase makes me feel like my hair and beard are bleach blond and I wear blue contact lenses. I rejected this advice and instead used the recommendation from a third friend, who was from Umeå, but lived in Göteborg at the time. He advised me to say "YES! I AM A SWEDE. SHIT HAPPENS!" in the hope that this response would make border guards consider their questions when they ask about the citizenship of someone with black hair and olive skin, and who only had a basic grasp of the Swedish language.

My first trip was to Palermo in Sicily after two years of "Staying home" due to the pandemic. I've received a literary residency as my next book includes Palermo. How lovely! The Palermitani?² I met said they had heard about an Arab author writing about their city and its people. I loved that they were interested in my writing, rather than where I lived or where I came from, or how I came to be Swedish! They chose to introduce me as a Syrian refugee writer, which was fine, although

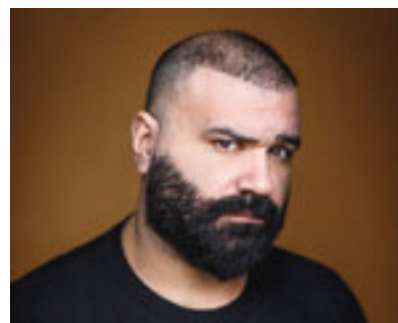

BILD: BEN WILKIN

this made me think of the migrant parents of my friend in Göteborg, who still feel newly Swedish after 30 years of living in Västra Götalands län.

I have come to believe that as 'Swedes,' we need to know how to say "I am Swedish" in Italian before we travel to Italy: "sono svedese." Well, I said this in Italian when the airline officer was checking my passport. When she inquisitively inspected me I thought she simply wanted to ensure that my passport photograph matched my face. But then she asked for a second time where I was from? I repeated "sono svedese". This did not work – she took my passport and disappeared. It was a bit uncomfortable and confusing to explain that I was born in Syria to a Turkish mother and a Syrian father, and that I am a Swedish citizen, while I was flying back to the UK, where I have been staying with my Spanish boyfriend.

The same airline officer finally returned with my passport, which she handed to me with a smile that indicated she was confident that I was being truthful. I took my passport and shared with her what my Umeå friend taught me: "Si sono svedese. Shit happens!"

This is my story. Who's next?

Khaled Alesmael

¹ Thank God.

² People from Palermo.

PORTO
BETALT

AVSÄNDARE:
Förvaltningen för kulturutveckling
Vänerparken 13
462 35 Vänersborg

